

Fuglelivet på Jægerspris gods.

Iagttagelser fra 1929 til 1952.

I. Landskabsbeskrivelse. – Lommer (*Colymbi*) til Rovfugle (*Accipitres*).

Af VAGN HOLSTEIN.

I vor tid, hvor det er Biologien, Økologien og Ethologien, som i særlig grad påkalder sig ornithologernes interesse, kan det synes upåkrævet at fremkomme med et faunistisk arbejde, navnlig når det kun behandler et område, som ikke er større end ca. 3000 ha; men når jeg alligevel vover forsøget, er begrundelsen den, at det stadig er en kendsgerning, at vor kundskab om de enkelte fuglearters udbredelse og forekomst inden for vort lands grænser endnu lader meget tilbage at ønske trods tidligere tiders ret talrige lokalfaunistiske arbejder og trods den zootopografiske undersøgelse, som for øvrigt efter min mening lider af store brist, dels som følge af en alt for stor forskel på medhjælpernes ornithologiske kvalifikationer, dels fordi de enkelte undersøgelsesområder er alt for store.

Jægerspris gods, der som allerede nævnt omfatter ca. 3000 ha, hvoraf i store træk de ca. 1900 er skov og resten ager og strandeng, er beliggende på Sjælland i den nordlige del af Horns Herred, halvøen, som i vest beskylles af Isefjord og i øst af Roskilde Fjord. Som det ses af vedføjede kort (fig. 1) efter generalstabens, hvorpå godsets grænser er markeret ved en tyk, sort streg, ligger største delen af godsets areal nord for Jægerspris by og slot, medens en mindre del, omfattende skoven Færgelunden og landbrugsejendommene Færgegården og Egelundsgården, ligger som et isoleret område ca. 2 km sydøst for Jægerspris by.

Det er fra disse områder, samt fra de to fjorde, såvidt de kan overses fra godsets kyster, mine iagttagelser stammer; men desuden hidrører enkelte også fra min færden i det nordligste Horns Herred uden for godsets grænser. Foruden egne iagttagelser er nogle få, som velvilligt er stillet til min rådighed af ornithologerne ERIK HANSEN og BØRGE PALM, hvem jeg herved bringer min bedste tak, også medtaget, og disse iagt-

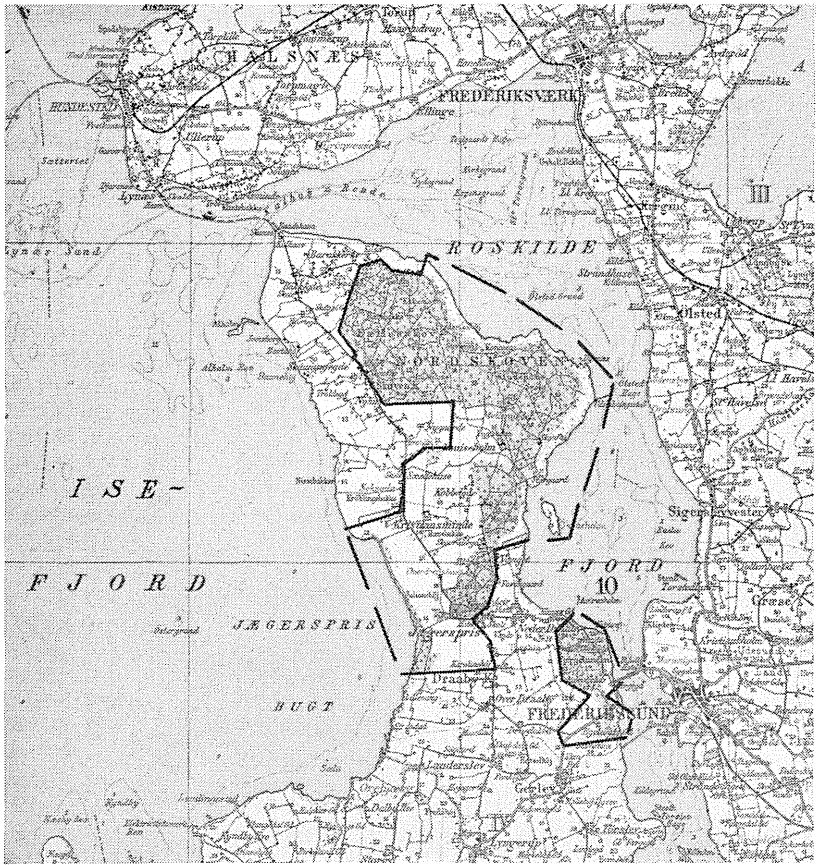

Fig. 1. Jægerspris gods og omgivelser. Formindsket gengivelse af generalstabens kort i 1:100.000. Godsets grænser er fremhævet ved en tyk, mørk grænselinie.

tagelser er alle mærket med enten iagttagerens fulde navn eller med initialerne: (E.H.) eller (B.P.).

Som nævnt i overskriften, er mine iagttagelser indhøstet i årene fra 1929 til 1952 – den tid, hvori jeg hidtil har virket som skovrider for Jægerspris skovdistrikt – og selv om der rent umiddelbart er grund til at tro, at et faunistisk arbejde, som spænder over 23 år, fra et så forholdsvis begrænset område som det, hvorom der her er tale, har stor chance for at blive nogenlunde udtømmende, så gør efterfølgende beskrivelse af godsets fugleliv dog ingenlunde fordring på dette prædikat,

hverken med hensyn til antallet af iagttagne arter, eller med hensyn til konstateringen af den mere eller mindre hyppige forekomst af flere af dem, og grundene hertil er flere. For det første må det nemlig erindres, at al min syslen med fuglestudier er fritidsbeskæftigelse, og selv om en meget stor del af mine iagttagelser er gjort så at sige »i farten«, uden at det har sinket mine pligter, som jo for en stor del udøves i marken, så kan det dog ikke skjules, at nutidens krav til lederen af et stort skovdistrikt i høj grad begrænser den tid, som er til rådighed for udendørsarbejde. For det andet har mit ornithologiske arbejde i det omhandlede tidsrum i første række omfattet specialundersøgelser af forskellig art, navnlig har udredelsen af fire rovfuglearters biologi lagt så stort beslag på min tid, at mit rent faunistiske studie faktisk kun er blevet drevet som en »fritidsbibeskæftigelse«, noget som i høj grad har medvirket til nærværende arbejdes ufuldkommenhed. Endelig må for det tredje anføres, at selv om mit iagttagelsesområde sådan set ikke kan siges at være overdrevent stort, så er det i hvert fald så stort, at man, når man har andet at gøre, ikke tilstrækkelig ofte kan nå rundt til alle de steder, hvor der kan være ting af interesse at se, og dette har – navnlig i træktiderne – utvivlsomt bevirket, at flere af de sjældnere arter, som kun raster her kort tid, ofte har undgået min opmærksomhed. Derimod mener jeg ikke, at dette forhold har haft nævneværdig indflydelse på min bedømmelse af de mere almindelige arters antal og hyppighed, hvad enten det drejer sig om yngle- eller trækfugle.

Selv om efterfølgende beskrivelse altså langt fra gør fordring på fuldkommenhed, så er det dog mit håb, at det billede, som jeg har formået at tegne, vil give indtryk af godsets rige fugleliv, en rigdom, som for adskillige arters vedkommende overgår, hvad man kan finde andre steder i landet; men inden jeg går over til omtalen af de enkelte arter, vil det utvivlsomt være på sin plads at give en kortfattet beskrivelse af iagttagelsesområdet, som jeg for nemheds skyld vil dele i følgende afsnit: Skovene, agerjorden, strandengene og fjordene.

Skovene.

Da skovene med deres ca. 1900 ha rundt regnet udgør $\frac{2}{3}$ af hele godsets areal, falder det naturligt at begynde beskrivel-

sen med en omtale af dem. Som det fremgår af kortet fig. 1, strækker største delen – 1611 ha – af skovarealet sig fra Jægerspris by mod nord som et sammenhængende bælte langs Roskilde Fjord. Denne efter danske forhold betydelige skovstrækning – fra Jægerspris til Nordskovens nordligste punkt er i fugleflugtslinie ca. 9 km – er regnet fra syd mod nord opdelt i følgende områder: Slotshegnet, Kohaven, Studehaven og Fællesskoven, af hvilke de to sidstnævnte går under fællesbetegnelsen: Nordskoven. – Ca. 2 km sydøst for Jægerspris og også grænsende til Roskilde Fjord ligger den 178 ha store skov: Færgelunden; medens skovdistriktets øvrige areal – godt og vel 100 ha – dels strækker sig som et smalt bælte langs Isefjord – fra syd til nord opdelt i Ballermosen og Strandkrattet – dels ligger som spredte småplantager øst og vest for kommunevejen fra Jægerspris til Kulhus (Kulhusvejen). Navnene på disse plantager, hvis størrelse varierer fra 2,5 til 11 ha, er også regnet fra syd mod nord: Bøgebakken, Rævebakken, Strandbakken, Hovnæsbakken og Langevad Plantage. Vest for Kulhusvejen ligger Strandbakken og Hovnæsbakken, medens de tre andre ligger øst for denne vej.

Skovdistriktets tre sydligste skove – Færgelunden, Slotshegnet og Kohaven – er udprægede løvskove, som hverken, hvad træartsforekomst eller bevoksningsforhold angår, afviger nævneværdigt fra den løvskovstype, som er almindelig i Nordsjælland. Her, som der, er Bøgen hovedtræarten; men også Eg, Ask og andre løvtræarter forekommer almindeligt, og det samme er også tilfældet med nåletræbevoksninger af forskellig art og alder. Medens disse skove således ikke byder på særlige overraskelser rent skovbilledmæssigt set, så er dette til gengæld i allerhøjeste grad tilfældet med Nordskoven, som jeg ikke betænker mig på at betegne som enestående i Danmark såvel i æstetisk som i faunistisk henseende. – Det, som bevirker, at denne skov indtager en særstilling, er dels dens præg af ubørthed, dels dens enestående afvekslende bevoksningsforhold, idet man inden for dens grænser praktisk taget finder alle danmarks skovtræer i den mest kalejdoskopske blanding. Ganske vist er nåletræ – i første række Rødgran – skovens hovedtræart på grund af jordbundens sandede beskaffenhed; men også Birk – hvilket er ualmindeligt her i landet – lægger beslag på meget

store arealer (ca. 220 ha), og denne overvældende forekomst af nåletræ og Birk – selv om Bøg, Eg og Rødel også forekommer almindeligt – bevirker, at Nordskoven meget mere ligner en svensk end en dansk skov.

Foruden de allerede nævnte egenskaber ved Nordskoven

Fig. 2. Lille skoveng i Nordskoven.

må også nævnes forekomsten af de mange såvel store, som mindre og helt små skovenge (fig. 2). Disse enge, som næsten alle rummer spredte, fritstående træer eller trægrupper af forskellig art, og som i mange tilfælde er kranset af Slåen- og Tjørnekrat, medvirker også i høj grad til at give Nordskoven dens stærkt varierende præg.

Endelig må ikke glemmes, når Nordskovens seværdigheder skal omtales, at nævne de tre tusindårige ege – Konge-, Storke- og Snoegen – som i alder og størrelse er enestående i vort land. Selv om disse gamle kæmper nu nærmest fremtræder som ruiner, så kan dog ingen, som ser, hvorledes de stadig grønnes, undgå at føle en vis betagelse ved tanken om, at

denne foreteelse har fundet sted lige siden Gorm den Gamles dage.

At en så særpræget skov som Nordskoven også i ornithologisk henseende er noget for sig selv, er der al mulig grund til at forvente, og dette vil da også tydeligt fremgå af det, som jeg har meddelt ved omtalen af hver enkelt af de iagttagne fuglearter. Her skal blot fremhæves dels den enestående talrige forekomst af ynglende rovfugle, dels de mange nordiske ynglearter – f. eks. Dompap, Grønsiken, Korsnæb og Natravn – arter, som uden tvivl har fundet sig til rette i Nordskoven, fordi den i så høj grad ligner en svensk skov.

Inden jeg slutter med omtalen af skovene, skal det blot nævnes, at de endnu ikke nærmere omtalte småskove så godt som alle er opstået i sidste halvdel af forrige århundrede ved tilplantning af agerjord, som viste sig at være uegnet til dyrkning. Skovfyr, Bjergfyr, Hvidgran, Rødgran og Ædelgran er disse skoves hovedtræarter; men dog rummer de også unge og yngre bevoksninger af Eg, Birk, Rødel og Poppel. På grund af deres isolerede beliggenhed på de store hovmarker, virker de som oaser for fuglene og de huser da også om sommeren en rigdom af forskellige arter.

Agerjorden.

De dyrkede landbrugsarealer under Jægerspris gods omfatter i alt ca. 950 ha, hvoraf de 800, som drives under Hovedgården, Christiansminde og Louiseholm, ligger som en samlet kage begrænset i øst og nord af skovene og i vest af Isefjorden. Resten af agerjorden hører dels til Egelundsgården, dels til flere mindre ejendomme, hvoraf kan nævnes Færgegården og Jægerspris mølle.

I ornithologisk henseende har agerjord – navnlig hvor nutidens intensive og mekaniserede drift råder – sædvanligvis ikke meget af interesse at byde på, og dette forhold gør sig særligt gældende på Jægerspris, fordi der på de store, flade marker næsten ikke findes levende markhegn, noget som andre steder dog ellers bringer afveksling i markernes fuglefauna. Udover Sanglærke, Bomlærke, Viber og Agerhøns er det kun få arter, som træffes ynglende på markerne, og disse få arter træffer man først og fremmest ved de mange mergelgrave, som ofte

er bevokset med krat af Pil, Slåen og Tjørn på deres skråninger. Navnlig er Rørhønen en hyppig ynglefugl i mergelgravene; men også Gråanden træffes der, og i skråningernes krat yngler forskellige småfuglearter, såsom Gulspurv, Tornirisk og Tornsangere og i sjældne tilfælde Kærsangeren.

Fig. 3. Fra strandengene langs Roskilde Fjord.

Er markernes fugleliv således fåtalligt i yngletiden, så kan det til gengæld frembyde adskilligt af interesse i træktiderne, når gæster fra syd eller nord raster der i kortere eller længere tid. En traneflok, f. eks., som en efterårsdag har slået sig ned på en af de store græsmarker, er således nok en lang kravletur værd, såfremt man derved kan komme den ind på livet, og flokke af Sædgæs, Spover og Hjejler kan også live svært op på de ellers så fuglefattige områder.

Strandengene.

Begrænset af Kohaven og Nordskoven strækker strandengene sig langs Roskilde Fjord som et 9 km langt ubrudt bælte

ialt omfattende ca. 150 ha. – Kombinationen af skov, eng og strand rummer altid store muligheder i æstetisk henseende, og forholdene på Jægerspris danner såvist ingen undtagelse fra denne regel (fig. 3). En vandring på Jægerspris strandenge byder på landskabsperspektiver af sjælden skønhed. Snart er det skovenes uregelmæssigt formede bryn, snart er det den flade kystlinie, som snor og bugter sig i de særste former, dannet gennem århundreder efter fjordens vekslende luner, snart er det fladvandets store kampesten, der spejler sig i det blanke vand, og snart er det den modsatte fjordkyst med de stejle lerklinter ved Kregome, som fanger blikket; og alle disse ting i forening bevirker, at det er betagende skønt at færdes derude på hvad tid af året, det end sker; og selv om sommeren med de mange løsgående kreaturer og heste vel nok for mange mennesker vil blive regnet for den skønneste tid, så vil en vinterdag, når alt er hvidt af sne, og en Havørn kommer sejlene ude fra fjorden med den blåsorte vinterhimmel som baggrund, utvivlsomt bære prisen for en ornitholog.

Sommeren er i ornithologisk henseende strandengenes dødeste tid, fordi mængden af ynglende arter og disse arters individantal er forbavsende ringe; men efterår, vinter og det tidlige forår kan engene give fuld valuta i ornithologisk henseende, da man nu kan møde arter, som ikke lader sig se andre steder inden for godsets grænser, f. eks. Bjerglærke, Skærpiber, Sne-spurv og Bjergirisk.

Fjordene.

Ornithologisk set er der stor forskel på de to fjorde, hvortil godsets jorder grænser. Isefjorden, som danner grænsen i vest, er åben og bred som et hav, og dens vand er i hver fald i den nordlige del af forholdsvis stor saltholdighed på grund af fjordens direkte forbindelse med Kattegat. Langs kysten er fjordbunden sandet eller stenet uden bundfald af mudder og dynd, hvorfor den hverken byder svømmeænder eller vadefugle særligt gode ernæringsvilkår, og dette har til følge, at det kun er et forholdsvis beskedent antal fuglearter, som kan iagttages fra kysten. Vel huser Isefjorden om efteråret og i vintertiden et meget rigt liv af svømmefugle – Sortænder, Fløjlsænder, Ederfugle o. m. a. – men de opholder sig altid på det dybe vand

så langt fra kysten, at sikker artsbestemmelse selv ved kikkertens hjælp i de fleste tilfælde er umulig.

Roskilde Fjord, som danner grænsen for godset i øst, har en helt anden karakter. Den er gennemgående meget smal, på visse strækninger næsten ikke bredere end en flod, dens vand er stærkt brakket, og vanddybden er fra regnet en ganske smal sejlrende midtfjords ikke større, end at svømmeænder og svaner næsten overalt kan nå bunden, som i modsætning til Isefjordens er stærkt mudret og derfor huser et rigt og mangeartet dyreliv, som kommer fuglene til gode. Disse forhold bevirker, at denne fjord året rundt huser en mængde forskellige fugle, som både hvad arts- og individantal angår dog kulminerer om vinteren; og da de mudrede fladvandsarealer sjældent er bredere, end at de fra kysten kan overses gennem kikkert, volder artsbestemmelsen sædvanligvis ingen større vanskelighed. – På grund af det brakkede vand og den ringe dybde bliver fjorden meget hurtig isbunden selv ved forholdsvis beskedne kuldegrader, og da dens fugle under sådanne forhold tvinges sammen i de få våger, som findes, kan man i frostperioderne endnu lettere kontrollere, hvad det er for arter, som gæster fjorden.

Efter at jeg nu i korte rids har søgt at tegne et billede af de landskabstyper, hvoraf mit iagttagelsesområde består, følger omtalen af hver enkelt af de iagttagne fuglearter; men for at denne opremsning af arter ikke skal komme til at virke alt for ensformig og trættende, hvad meget let kan blive tilfældet, har jeg, for at råde bod på dette, medgivet så mange biologiske og økologiske data, som jeg har kunnet forsvare af pladshensyn.

Rødstrubet Lom (*Colymbus stellatus* Pont.). Selv har jeg ikke bemærket arten, men ERIK HANSEN så den 9.3.1947 1 i vågen ved Dyrnæsmolen og den 28.12.1947 1 i Isefjord (E.H.).

Sortstrubet Lom (*Colymbus arcticus* L.). Heller ikke denne art har jeg bemærket, men ovennævnte så 1 i vågen ved Dyrnæsmolen den 9.3.1947 og 2 i Isefjord den 22.2.1948 (E.H.).

Lille Lappedykker (*Podiceps r. ruficollis* (Pall.)) er det eneste medlem af lappedykkerslægten, som yngler eller i hvert fald har ynglet inden for godsets grænser. Den 25.5.1937 blev det første eksemplar set i Kongens Lyng – en lille skovsø i den vestlige del af Fællesskoven –

og allerede den 1.6. konstaterede jeg, at der i denne sø fandtes et par, som øjensynlig havde rede med æg. Da jeg nævnte dag passerede søen ved 8-tiden, fik jeg øje på den ene af fuglene, som lå nær ved den østlige bred og som lidt efter gav sig på vej tværs over søen under mange dykninger. Da den omtrent var nået over til vestsiden, dykkede magen pludselig op ved dens side, og de to fugle blev nu liggende en tid sammen, idet de skiftedes til at dykke med en utrolig fart. Kom de herunder et stykke fra hinanden, udstødte snart den ene, snart den anden, et kort, skarpt: yck. Den, der var kommet fra østsiden, bevægede sig efterhånden ind mod den vestlige bred og forsvandt til slut dykkende mellem breddens tætte vegetation, og jeg nærer ikke tvivl om, at den nu var gået på reden, som magen havde forladt kort forinden. – I de følgende år blev der adskillige gange set Lille Lappedykker i Kongens Lyng – f. eks. 24.4.1938, 8.6.1944, 17.4.1945 og 24.4.1946 – og der er således næppe tvivl om, at denne lokalitet i en årrække har været benyttet som yngleplads. Dersom man ikke kommer til søen i lappedykkernes parringstid og får deres klare parringstriller at høre, kan man let overse parrets tilstedeværelse, da disse fugle fører en særdeles skjult og stilfærdig levevis i resten af året.

I 1946 blev jeg klar over, at der også fandtes Lille Lappedykker i en anden af Nordskovens småsøer, idet skovfoged TH. JENSEN den 8.6. fandt et dødt eksemplar i Grønnelyngssøen i Studehaven, og at arten fremdeles holder til på denne lokalitet, fik jeg bevis for den 8.9.1950, da jeg under en andejagt så et eksemplar ligge på klart vand, hvorfra det, da der blev uro, flagrede ind til bredden for at søge skjul mellem den tætte vegetation.

Toppet Lappedykker (*Podiceps c. cristatus* (L.)) har jeg kun truffet få gange og da altid uden for yngletiden og altid på fjordene, da der på jægersprismrådet ikke findes sådanne store, åbne søer, som arten kræver for at finde sig til rette i yngletiden. – Den 5.4.1934 lå 2 på Isefjord ud for en af hovedgårdens marker, den 24.2.1936 blev 1 set i en våge i Roskilde Fjord, og endelig så jeg 2 på Isefjord ud for Christiansmindes Strandkrat den 22.8.1946.

Gråstrubet Lappedykker (*Podiceps g. griseigena* (Bodd.)) findes ikke ynglende inden for godsets område, men i et mosehul på Baunegård ca. 500 m vest for Fællesskoven yngler hvert år et par.

Sule (*Morus bassanus* (L.)). Den 14.10.1934 så gårdejer MARBOE, som da var ejer af Strandgården, som ligger ved Isefjord ca. 2,5 km syd for Hovedgården, 14 suler komme flyvende over Isefjord og kaste sig på vandet ca. 200 m fra land. De blev liggende på stedet i to timer, hvorefter de lettede og forsvandt. Den 16.10. samme år fandt vognmand HANS ANDERSEN, Jægerspris, en gl. udfarvet Sule liggende død ved isefjordskysten; uden tvivl et eksemplar af ovennævnte flok. Vognmand ANDERSEN opbevarer det fundne eksemplar i udstoppet stand. – Den

11.11.1944 iagttog HENNING ANTHON en ung, ca. 1½-årig Sule, som fløj over Isefjord ud for hovedgårdens jorder. Han så flere gange, at den styrtdykkede og efter hvert nedslag, forblev den længe under vandet.

Mellemskarv (*Phalacrocorax carbo sinensis* (Shaw & Nodder)). De gange, Skarven er blevet set her, er snart talt. Den 14.6.1948 iagttog skovfoged TH. JENSEN 3 nordøst for Øxneholm, hvor de sad på et bundgarns pæle, og den 6.6.1949 så jeg en enlig fugl flyve over Slotshegnet med retning mod Isefjord. Endelig iagttog organist GODSKE-NIELSEN 2 den 17.6.1952. De sad på bundgarnspæle i Roskilde Fjord ud for Nordskoven.

Fiskehejre (*Ardea c. cinerea* L.). Denne fugl yngler mærkeligt nok ikke på Jægerspris gods, hvor man ellers skulle synes, at der var gode betingelser for dens trivsel; men selv om den ikke yngler her, så kan man dog træffe hejrer i alle årets måneder. Det er navnlig på fladvandet i Roskilde Fjord, de har deres tilhold; men også ved isefjordskysten ses i ny og næ nogle stykker. I de egentlige vintermåneder ses kun få, og bliver vinteren så streng, at fjordene lægger til i længere tid, forsvinder de helt; men så snart forårstrækket sætter ind i februar-marts, ses de atter på fiskefangst langs godsets kyster i stadigt stigende antal, som kulminerer i slutningen af august, på hvilket tidspunkt hejrebestanden inden for godsets grænser regelmæssigt når op på ca. 100 stykker, hvorefter antallet atter aftager stærkt fra slutningen af september.

I langt den overvejende del af året træffes hejrerne kun langs kysterne samt nu og da ved en og anden mergelgrav; men fra midten af august og til hen i september er det et årligt tilbagevendende fænomen, at de om dagen slår sig ned i stort antal – undertiden har jeg talt indtil 80 – i træerne omkring Grønnelyngssøen i Studehaven. Når man i denne periode nærmer sig søen, kan man på lang afstand høre, hvorledes de hvilende hejrer sidder og skræpper på samme måde, som de gør det i kolonien om foråret; men hvorfor dette sted og intet andet i hele Nordskoven år efter år vælges til hvileplads, er en gåde, i særdeleshed da Grønnelyngssøen overhovedet ikke frembyder mulighed for fiskefangst, fordi vandet helt ind til bredden er så dybt, at ingen hejre kan bunde der på grund af, at søen oprindeligt har været en tørvegrav med stejle sider.

De hejrer, som i yngletiden ses på Jægerspris, stammer sandsynligvis udelukkende fra kolonien i St. Lyngby Skov, hvorfra der i fugleflugtslinie kun er 5 km til den nærmeste jægerspriskyst, medens kolonien i Østskov, som er beliggende ved Roskilde Fjord ca. 20 km syd for godset, formodentlig afgiver et betydeligt kontingent af de fugle, som træffes her efter yngletidens ophør.

Stork (*Ciconia c. ciconia* (L.)). Det er et sørgeligt tidens tegn, at jeg i de 23 år, som mine iagttagelser omfatter, kun to gange har set

Storke her, nemlig dels den 23.4.1935, da 2 fløj forbi min bolig, dels den 2.4.1947, da en enlig fugl kredsede over Fællesskoven.

Sort Stork (*Ciconia nigra* (L.)). Hvor underligt det end lyder, har Sort Stork vist sig lige så hyppigt her, som den hvide, idet også den er blevet iagttaget to gange. Første gang blev den set af nu afdøde skovfoged B. GAD-SIMONSEN, som var velkendt med denne fugl fra sin tjenestetid i Rold skov. Storke kom den 22.4.1935 flyvende mod nord langs kysten af Roskilde Fjord ud for skovfogedstedet i Studehaven. Den blev hidsigt forfulgt af sølvmåger, som gang på gang slog skrigende ned efter den. Den anden Sorte Stork så jeg selv den 23.5.1943 kl. 14. Den kom trækkende meget højt til vejrs over min have og forsvandt – af og til kredsede – i nordøst. Vinden blæste den dag ret kraftigt fra sydøst.

Sangsvane (*Cygnus c. cygnus* (L.)). Det, som først og fremmest præger Roskilde Fjords fugleliv i vintermånederne, er de store svaneflokke, hvoraf Sangsvanerne udgør en meget væsentlig del. På en tur langs godsets kyst i månederne december–marts kan man let få ca. 150 Sangsvaner at se. Snart ligger de familievis, d.v.s. 2 gamle sammen med deres 4–6 grå årunger, snart i selskaber på 20–40 stykker og snart sammen med Knopsvaner i vældige flokke på 100 til 200 individer. Så længe fjorden er isfri, ligger svanerne spredt på det lave vand langs hele kysten; men sætter det i med frost, så fjorden bliver isdækket, klumper de sig sammen i de få våger, som strømmen holder åben midtfjords – der findes således altid en nord for Kronprins Frederiks bro ved Frederikssund og en ud for Dyrnæsmolen – og her skaber de sammen med de hundreder af ænder af forskellig art, som også søger til vågerne, et højst interessant fuglelivsbillede; men man kan dog ikke undlade at tænke på den nød, som navnlig svanerne må døje, når de i ugevis tvinges til at opholde sig i vågernes dybe vand, hvor de ikke kan nå at hente føden op fra bunden selv med deres lange hals. I de stille, stjerneklare frostnætter gør sangsvanernes »sang«, som lyder natten igennem, og som kan høres på flere kilometers afstand, sit til at forøge den beklemmende følelse, som en langvarig frostperiode påtvinger enhver, som har tanke for de vilde dyrs og fugles hårde kamp for tilværelsen.

Om efteråret viser de første Sangsvaner sig i begyndelsen af oktober – den 9. er tidligste dato, jeg har set en flok, som bestod af 2 gamle og 5 unger – men ikke før hen i december har det fulde antal indfundet sig. Medens efterårstrækket således strækker sig over lang tid og åbenbart foregår familievis, så sker borttrækket om foråret bogstavelig talt på samme dag i slutningen af marts for alle fjordens Sangsvaner. Een gang – den 27.3.1936 – har jeg oplevet en sådan afrejse. Det var en strålende klar forårsdag, og i løbet af formiddagen brød alle fjordens Sangsvaner op for at påbegynde deres lange rejse mod nord. Flok efter flok – nogle kun på 6–7 stykker, andre på indtil 30 – kom i kileflugt

med taktfaste vingeslag ind over Studehaven og forsvandt i nordlig retning. Det var et fantastisk skønt syn at se de blændende hvide, solbelyste fugle mod den klare, blå forårshimmel, og betagende var det at lytte til deres »sang«, som steg og steg i styrke, når en flok nærmede sig, for så atter at dø hen, efterhånden som den forsvandt i nord. – Den omtalte begivenhed indtraf som nævnt den 27. marts, og dette er den seneste dato, hvorpå jeg har set Sangsvaner på fjorden, selv om det antagelig kan ske, at enkelte efternølere kan forblive her til begyndelsen af april.

På Isefjord kan jeg ikke erindre nogensinde at have set Sangsvaner, selv om der i denne fjord findes strækninger med lavt vand langs kysten; men disse områder må åbenbart ikke byde svanerne de samme gode ernæringsmuligheder, som de tilsvarende arealer i Roskilde Fjord.

Pibesvane (*Cygnus bewickii* Yarr.). Dersom man vil sætte noget ind på at komme vinterens svaneflokke på Roskilde Fjord på nært hold, nærer jeg ikke tvivl om, at man hvert år vil kunne få Pibesvaner at se. Som regel er det kun et par gamle fugle med deres 3–4 årsunger, man vil få at se, og næsten altid ligger en sådan familie sammen med de andre svanearter, men den holder sig dog gerne noget for sig selv i den store svanefloks yderkant.

Mine notater om Pibesvanens forekomst er følgende: Den 16.3.1933 lå 2 gamle og 4 unger sammen med en knopsvanefamilie på 6 medlemmer og en flok på ca. 40 sangsvaner i en våge ved Dyrnæsmolen. Den 21.3.1933 lå mange svaner nær land ud for skovfogedstedet i Studehaven, og i yderkanten af denne flok svømmede en pibesvanefamilie. Den 14.2.1934 lå en enkelt Pibesvane sammen med ca. 60 Sang- og Knopsvaner på samme sted. Den 24.2.1935 sad ca. 120 svaner oppe på Dyrnæsengen; langt den overvejende del var Sangsvaner; men der var også nogle Knopsvaner og 1 par af Pibesvane. Den 4.3.1938 har jeg noteret, at der mellem de ca. 200 svaner, som ses på Roskilde Fjord, findes enkelte Pibesvaner. – Når jeg efter 1938 ikke har nogen optegnelse om Pibesvanens forekomst, beror det på, at jeg ikke tilstrækkeligt flittigt og indgående har eksamineret fjordens svaneflokke i de siden da forløbne vintre.

Sort Svane (*Chenopsis atrata* (Lath.)). Den 5.10.1948 blev jeg meget overrasket ved at se 2 Sorte Svaner ligge nær land på Roskilde Fjord ud for Færgelunden. Den ene var en gammel, helsort fugl med hvide hånd- og armsvingfjer, medens den anden var en udpræget gråsort ungfugl. De lettede og fløj med fuldkommen sikkerhed langt ud på fjorden. – Hele efteråret og vinteren blev disse to fugle jævnlig set på Roskilde Fjord ud for Færgelunden, og endnu så sent som den 22.3.1949 blev den gamle fugl observeret.

At de to fugle af og til foretog lange udflugter, fik jeg konstateret gennem en meddelelse fra min søn, som en dag i december 1948 så en ung og en gammel Sort Svane på fjorden nær Roskilde.

At det har drejet sig om fugle, som er undvejet fra fangenskab, er der naturligvis ingen tvivl om.

Knopsvane (*Cygnus olor* (Gm.)). Ingen dansk fugl har høstet mere gavn af en totalfredning end Knopsvanen. Da denne fredning blev iværksat i 1926, var Danmarks ynglebestand meget nær sin udryddelse; men med en næsten eksplosionsagtig fart er bestanden vokset efter 1926, noget som også i høj grad har præget Knopsvanernes forekomst inden for mit jagttagelsesområde. I vintermånederne har Knopsvanen i al den tid, jeg har boet på Jægerspris, været en hyppig fugl på Roskilde Fjord; men dog er det tydeligt, at de overvintrende svaners antal stadig er vokset, hvilket ganske øjensynlig skyldes væksten af Danmarks ynglebestand. I de første år, jeg boede her, vil jeg anslå antallet af overvintrende Knopsvaner på fjorden ud for godsets grund til 50 à 75 stk., medens det i de senere år er vokset til mellem 100 og 150; men dog er det ikke denne tilvækst, som først og fremmest markerer det vældige opsving, som vor ynglebestand har taget. Denne tilvækst giver sig derimod særlig tydeligt til kende i det antal fugle, som findes på fjorden, inden trækket fra nord begynder at indfinde sig i slutningen af oktober. I de første år af min jægerspristid hørte det til de yderst sjældne undtagelser at se Knopsvaner på fjorden i det tidlige efterår; men efterhånden er dette blevet en meget almindelig foreteelse, hvilket bl. a. vil fremgå af følgende spredte notater fra de senere år: Den 9.10.1943 lå mange mellem Øxneholm og land; den 20.9.1945 lå 30 ud for skovfogedstedet i Færgelunden; den 23.9.1946 lå 60 ud for Færgelunden og langs hele godsets kystlinie opholdt mindst 200 sig, og endelig lå den 5.10.1948 ca. 100 ud for Færgelunden.

De allerflESTE Knopsvaner forsvinder fra fjorden i slutningen af marts; men dog kan både i april, maj og juni ses mindre flokke enten på fjorden eller trækkende over land. F. eks. i 1933: Den 27.4. trak 9 langs kysten mod nord, den 6.5. lå 12 på fjorden ved Øxneholm, og den 14.5. opholdt 30 sig på fjorden ud for skovfogedstedet i Studehaven; den 29.5.1937 fløj 6 over Nordskoven mod Roskilde Fjord, den 22.6. 1938 lå 1 mellem Øxneholm og land, den 23.5.1943 fløj 10 over Hovedgården fra vest mod øst, og endelig gav 1944 følgende jagttagelser: Den 8.4. lå ca. 75 ved Øxneholm, den 11.4. var der kun 3 og den 4.5. kun 2; endelig lå 5 ud for skovfogedstedet i Studehaven den 15.6. – Disse sene jagttagelser må formodes at hidrøre fra endnu ikke yngledygtige fugle.

Inden for godsets grænser findes ingen passende ynglelejligheder for Knopsvaner. Et enkelt år – midt i trediveerne – forsøgte et par dog under en langvarig lavvandsperiode at bygge rede på den nøgne fjordbund ud for skovfogedstedet i Studehaven. Efterhånden blev en antagelig bunke Bændeltang samlet sammen; men da det første højvande indtrådte, blev redeanlægget selvfølgelig skyllet bort, og forsøget blev ikke gentaget. Imidlertid føler jeg mig overtydet om, at et par ynglede inden for godsets grænser i 1950. Omkring den 1. juni blev et par med

2 små dununger set på fjorden mellem Stærgården og Øxneholm, og da dette par ikke kan have opholdt sig langt fra ynglestedet, så små som ungerne var, går jeg ud fra, at reden må have været anbragt et sted i den smalle bræmme af Tagrør, som findes langs Stærgårdsengens kyst.

Hidtil har jeg kun nævnt Roskilde Fjord som svanernes opholdssted; men også på Isefjord kan af og til ses nogle få Knopsvaner, hvorimod jeg aldrig har iagttaget hverken Sang- eller Pibesvaner på denne fjord.

Grågås (*Anser a. anser* (L.)). Som meddelt i dette tidsskrifts 39. årgang blev Grågåsen konstateret som ynglefugl på Jægerspris (i Nordskoven) i 1944. Før dette år så jeg ikke meget til denne fugl inden for godsets grænser, og mine notater om dens forekomst er kun få. I 1931 så jeg 2 flyve over Øxneholm den 26.7., i 1935 fløj 7 over Slotshegnet den 13.7., og endelig trak 12 over Fællesskoven den 27.5.1936. Imidlertid var Grågåsens optræden på jægersprisområdet før 1944 dog næppe så sjælden, som mine iagttagelser giver indtryk af. Således har nu afdøde skovfoged B. GAD-SIMONSEN, som var en meget ivrig jæger, meddelt, at det ikke hørte til sjældenhederne at træffe småflokke af Grågæs på strandene mellem Roskilde Fjord og Nordskoven i sidste halvdel af juli og i begyndelsen af august, og både han og andre pramskytter skød af og til nogle på fjorden i de første augstdage. Disse gæs har sikkert stammet fra bestanden i Arresø, hvorfra de, når ungerne var blevet flyvefærdige, søgte ud til fjorden mellem Kregme og Nordskoven og som naturligt var søgte føde på de vidtstrakte strandene mellem fjorden og skoven.

Da jeg i 1945 skrev om Grågåsens ynglen på Jægerspris, sluttede jeg med at udtale håbet om, at den også i de kommende år ville tage sin nyerhvervede yngleplads i besiddelse, og glædeligvis er dette håb gået i opfyldelse. Selv om redefund ganske vist kun er gjort et enkelt år, så har gæssenes optræden i forårstiden dog til fulde godtgjort, at det har drejet sig om ynglefugle, og jeg er endda sikker på, at her nu mindst yngler 2 par.

Mine notater fra tiden efter 1944 er følgende: 1945: Et par fløj lavt hen over trækronerne i Studehaven den 17.3.; den 22.3. stod et par på en sandrevle i fjorden ud for Stærgården; den 27.3. kom et par kl. 8 flyvende fra Studehaven og kastede sig på fjorden nær Øxneholm; den 2.4. lettede en gås fra en grankultur i nærheden af Rørmosen (den i 1944 konstaterede yngleplads), og der er ikke tvivl om, at det har været en gase, som har holdt vagt, medens hunnen var ved at lægge æg på en rede i Rørmosen; den 9.4. hørte jeg gåsekaglen i retning af Rørmosen, og samme dag så skovfoged A. NIELSEN et par flyvende og slå sig ned i en lille mose i Kohaven. Det har sikkert drejet sig om det samme par unggæs, som skovfoged A. SØRUP-SØRENSEN den 24.4. så ligge i Kongens Lyng i Fællesskoven, og som jeg iagttag i Grønnelyngssøen den 27.4. kl. 5. Om dette møde har jeg noteret følgende: »Da jeg passerede søen, hørte jeg gåsekaglen, hvorfor jeg listede

ned til søbredden, og herfra fik jeg øje på 2 ikke udfarvede Grågæs – ♂ og ♀ – som lå på vandet. De gik snart op på en lille ø af opskudt mudder, og her havde de travlt med at pudse sig. En tid stod ♂ også og hvilede med hovedet under vingen. Efter ca. 15 minutters forløb begyndte de på en kraftig og livlig duet med ga-ga-gak-skrig. De stod side om side og kaglede med strakt hals, hvorpå de efter kort tids forløb lettede og fløj kaglende hen over hovedet på mig, som stod skjult mellem tætte graner. Da jeg et par timer senere passerede en ganske lille ellemose med vand mellem trunterne midt i en bevoksning af høje graner, lød pludselig et vældigt spektakel, idet gåseparret under skrigen og basken nu lettede fra det lille mosehul, hvorfra det havde megen besvær med at komme op på grund af de tætte trækrøner«. – I 1946 blev et gåsepar set flyvende over Studehaven en af de sidste dage af marts, og den 20.7. hørte jeg kl. 6 kraftig kaglen fra strandengen ud for Storkeegen. – I 1947 lå 2 par gæs i en lille skovsø i Studehaven den 1.5. – I 1948 rugede med sikkerhed 2 par på Jægerspris. Den 29.4. blev en rede med 6 æg fundet på Øxneholt. Senere stjal en mand fra egnen disse æg og lagde dem under en høne, og jeg fik fat i de 3 gæslinger, som blev resultatet af udrugningen. Disse gæslinger blev opfodt hos skovfoged TH. JENSEN i Studehaven, hvor de trivedes i bedste velgående. De blev ringmærket, inden de fløj bort i begyndelsen af juli, og siden da er der ikke hørt noget fra dem. Samme år blev et par med 3 unger set flere gange på strandengen ud for Studehaven, og at dette par har haft rede i Rørmosen, føler jeg mig overtydet om. – I 1949 blev et par for første gang set flyvende over Studehaven den 17.3., og den 24.3. lettede 2 par fra Grønnelyngssøen. – I 1950 så jeg den 9.7. en familie på 7 medlemmer lette fra strandengen ud for Kongeegen; og endelig blev et par med 3 endnu dunede unger set af en skovarbejder den 12.5.1952, da familien kom vandrende fra Kohaven ud over markerne vest for skoven kun nogle få hundrede meter nord for min bolig.

Når man tager foranstående i betragtning, er der ikke tvivl om, at jægersprisområdet nu må medregnes til Grågåsens faste ynglelokaliteter, og samtidig må det erkendes, at gæssene her har valgt at bygge deres rede på steder, som i høj grad afviger fra dem, man kender fra landets øvrige ynglepladser.

Sædgås (*Anser f. fabalis* (Lath.)). Såvel forår som efterår kan større eller mindre flokke ses trækkende over godset mod henholdsvis NØ. og SV., og om foråret hænder det af og til, at nogle slår sig ned på en vintersædmark for at fouragere en dag eller to, medens noget sådant kun er sket en enkelt gang om efteråret. Det har undret mig, at Sædgæssene her allerede trækker over i marts, når de først forlod Einsidelsborg på nordfyn omkring 1. maj (V. HOLSTEIN, 1926); men formodentlig agter de gæs, som ses på træk over Jægerspris i marts og april, sig ikke længere bort end til de kendte rastpladser i Skåne.

Fra forårstrækket har jeg følgende notater: Den 3.3.1930 trak 25 over Fællesskoven mod NØ.; den 21.3.1931 trak adskillige flokke over

og 24 havde slået sig ned på en vintersædmark på Hovedgården; den 27.4.1936 trak 24 over Slotshegnet; den 19.3.1937 trak 2 + 13 over Slotshegnet mod NØ., og den 20.3. hørtes nogle trække kaglende over Studehaven, medens en stor flok samtidig blev set på en af Hovedgårdens marker, hvor den opholdt sig et par dage; den 7.4.1942 trak 3 og den 16.4. 9 over. Den 16.3.1944 var der livligt træk over Fællesskoven; i en flok taltes 49. – Endelig kan det meddeles, at 22 trak mod N. over Fællesskoven den 14.3.1948 (E.H.).

Fra efteråret har jeg følgende iagttagelser: Den 8.10.1929 trak 20 over Slotshegnet, den 16.10. blev een skudt ud af en flok på Roskilde Fjord, den 18.10. var der træk, og endelig fløj en stor flok over Fællesskoven den 16.12. Den 16.10.1934 trak 21 over mod S.; den 6.10.1935 stod 6 på en af Hovedgårdens marker; den 8.10.1943 foregik livligt træk; mange flokke på 10–20–30 fløj over Nordskoven mod SV., og den 14.10. trak en flok på ca. 100 over; den 21.9.1945 trak en flok mod S., og den 12.10. trak 17 over Fællesskoven; den 6.10.1946 trak adskillige flokke over Fællesskoven; den 3.10.1947 trak en flok over Færgelunden; den 28.9.1948 fløj 50 over mod SV.; den 8.10.1949 trak mange over, og den 14.10.1950 trak en flok på 15 over Studehaven og en på 7 over Louiseholm.

Knortegås (*Branta b. bernicla* (L.)). På Isefjord er Knortegåsen efter strandskytternes udsagn en regelmæssig vintergæst; men så nær godsets kyst, at man kan se flokkene fra land, kommer den ikke. På Roskilde Fjord er den derimod en mere sjælden gæst; men her kan man til gengæld ofte iagttage den fra land. Trods alt er det dog kun få data, jeg har noteret om dens forekomst på denne fjord; men jeg vil tro, at den vil kunne træffes der hvert år. Den 14.2.1932 var der mange på fjorden og ligeså den 20.4.1933, medens ca. 200 opholdt sig i vågen ved Dyrnæsmolen den 24.2.1936. – I den sidste halve snes år er det tydeligt, at denne gåseart er aftaget meget betydeligt i antal.

Den 23.5.1939 blev en enlig fugl truffet på Øxneholt. Tilsyneladende fløj den godt; men dens sene forekomst tyder dog på, at den må have fejlet et eller andet. Formodentlig har den været ude for en lettere anskydning.

Gravand (*Tadorna tadorna* (L.)). På samme måde, som Knopsvanen er taget til som følge af totalfredning, er det også gået med Gravanden. Ganske vist har denne art jo aldrig været udryddelsen så nær, som Knopsvanen var; men ikke desto mindre kan en mærkbar forøgelse af dens antal dog erkendes efter, at dens totalfredning blev iværksat ved jagtloven af 1931, og såvel langs Roskilde- som langs Isefjords strande er den under sit ophold her i landet en talrigt forekommende fugl.

I milde vintre er det ikke usandsynligt, at et fåtal overvintrer, hvilket iagttagelsen af 1 ♂ og 2 ♀♀ på Roskilde Fjord den 20.1.1933 kunne tyde på; men reglen er dog, at ingen Gravand ses før noget hen i februar, hvilket følgende data vedrørende de først sete viser:

Den 14.2.1932 lå 20–30 i en våge ved Dyrnæsmolen, den 24.2.1935 lå 2 ud for Dyrnæsengen, den 23.2.1937 blev mange set på Roskilde Fjord, den 25.2.1944 sås nogle få på samme fjord, og den 23.2.1945 lå 2 ♂♂ og 1 ♀ ud for Dyrnæsengen. Om foråret er det sjældent at se Gravænder samlet i store flokke; men den 7.3.1950 lå dog ikke mindre end 71 i een flok nord for Dyrnæsmolen.

Her på distriktet yngler de fleste Gravænder sikkert i ræve- og grævlingegrave i skovene, og i de tidlige morgentimer i forårstiden er det en daglig oplevelse enten at høre større eller mindre flokke flyve fløjtende og gakkende over skovens kroner, eller at se disse flokke vandre omkring på kulturflader og lignende steder i søgen efter passende redesteder. Normalt foregår denne parringsflugt over skoven fra midten af april til midten af maj; men undertiden kan den dog blive påbegyndt allerede sidst i marts eller i de første dage af april, f. eks. den 29.3.1945 og den 8.4.1937.

Om det er en almindelig regel, at hannen »går i grav« sammen med hunnen – måske for at værne hende mod gravens eventuelle firbenede beboere medens æglægningen står på – ved jeg ikke; men en iagttagelse fra den 26.4.1945 viser i hvert fald, at det undertiden er tilfældet. Nævnte dag opholdt jeg mig i Studehaven på en stor kulturflade, på hvilken der fandtes en høj med et stort gravkompleks, hvori der ofte yngler Ræv og i hvert fald altid Grævling. Kl. 16.15 kom et gravandepar flyvende og omkredsede kulturfladen et par gange, inden det landede et stykke fra ovennævnte høj, og her sad de to fugle en tid og spejdede, førend de atter lettede og slog sig ned på selve »gravhøjen«, hvor hunnen straks begav sig ned i et af de mange rør umiddelbart fulgt af hannen. Efter nogen tids forløb gik jeg hen til stedet, men kunne hverken høre eller se noget til fuglene, og skønt jeg ventede endnu en rum tid, kom de ikke til syne, så derfor går jeg ud fra, at hunnen har skullet lægge æg, og at hannen, medens dette stod på, har holdt vagt i hendes umiddelbare nærhed.

De første ællinger kan ses i de sidste dage af maj, medens hovedmængden ser dagens lys før eller senere i juni, hvilket efterfølgende spredte iagttagelser viser: Den 29.5.1930 et kuld på 9 spæde ællinger ved Øxneholm, den 11.6.1932 lå et par med 20 nyfødte ællinger ved samme ø, den 1.6.1933 9 daggamle ællinger ved Øxneholm, den 13.6.1934 blev et par med 4 ællinger truffet på march gennem Slotshegnet om formiddagen, og den 26.6.1945 så jeg en familie på vandring mod Roskilde Fjord ved Louiseholm kl. 20.30.

Det er ofte meget lange vejstrækninger – indtil 3–4 km – som parrene må tilbagelægge med deres nyfødte ællinger for at nå til en af de to fjorde; og disse lange fodture indebærer utvivlsomt en stor fare for, at kuldene skal blive decimerede, inden de når til vejs ende.

Når ællingerne først er nået ud til en af fjordene, tilbringer de hele opvækstperioden på det lave vand langs kysten omhyggeligt overvåget af de to gamle; men allerede tidligt i august begynder borttrækning, og inden månedens udgang er de allerfleste forsvundet.

Gråand (*Anas p. platyrhynchos* L.). Denne and er en almindelig ynglefugl på godset, hvor den træffes med ællinger i markernes mergelgrave og i de forskellige småsøer og vandhuller i skovene; men dog kan det ikke skjules, at en tydelig tilbagegang i antallet af ynglende par også kan spores her, således som det er tilfældet overalt i landet.

På fjordene og da navnlig på Roskilde Fjord kan Gråanden på visse tider af året træffes i stor mængde. Allerede i juni begynder andrikkerne at optræde i flokke, og efterhånden som ællingerne bliver flyvefærdige, føres de også ud til fjorden, således at man i juli kan se flokke på indtil 400, som dagen lang ligger på det lave vand langs hele godsets kyst; men så snart jagten begynder den 1. august, og de mange pramskytter går til aktion, varer det ikke længe, inden hovedmængden af ænderne forsvinder, og først når trækket fra nord har indfundet sig, bliver Gråanden atter en talrig fugl på fjorden, og navnlig efter at jagten er ophørt ved nytår, kan man træffe flokke af meget betydelig størrelse, hvilket særlig bliver markant, når fjorden fryser til, så de mange ænder tvinges til at klumpe sig sammen i de få våger, som findes, noget som følgende eksempler vil vise: Den 20.3.1931 lå flere hundrede i Dyrnæsvågen, den 9.2.1935 og 24.2.1936 var det samme tilfældet, den 19.3.1937 var der i hundredvis mellem Øxneholm og land, den 10.1.1938 opholdt masser sig i det åbne vand midt i fjorden, og den 4.2.1945 lå ca. 1000 i Dyrnæsvågen.

I slutningen af marts eller i begyndelsen af april forsvinder de nordlige ænder, og samtidig søger de hjemlige til ynglepladserne inde i landet, og på fjorden ses da kun enkelte i ny og næ indtil det tidspunkt, da andrikkerne atter begynder at samle sig.

Atlingand (*Anas querquedula* L.). Kun en eneste gang har jeg truffet denne art inden for mit iagttagelsesområde, nemlig den 18.3.1935, da et par – ♂ og ♀ – lå i en mergelgrav på en af Hovedgårdens marker.

Krikand (*Anas c. crecca* L.). Om denne and yngler inden for godsets grænser, tør jeg ikke udtale mig om med bestemthed; men visse iagttagelser fra forårstiden samt nedlagte eksemplarer fra jagttidens begyndelse, kan tyde på, at det i hvert fald sker af og til. Fra yngletidens begyndelse har jeg følgende iagttagelser: Den 20.4.1930 lå 2 par i et vandhul på Øxneholm, den 24.4.1941 lå 2 par på en over-svømmet eng i Ballermosen, den 4.5.1944 sås et par i en af småsøerne i Studehaven, og den 9.5.1947 lå atter et par på engen i Ballermosen.

På forårstrækket ses af og til nogle på Roskilde Fjord i marts; men mange er det ikke. En usædvanlig optræden af krikænder bød dog 1944 på, idet der i dagene fra den 1. til den 5. maj lå en flok på ca. 200 på Roskilde Fjord ud for skovfogedstedet i Studehaven. Disse ænder var tydeligvis udparrede, da de stadig holdt sammen i par inden for den store flok.

Efterårstrækket indledes ret tidligt, nemlig omkring midten af august; men i september og første halvdel af oktober er arten talrigst,

og endnu langt hen i november kan træffes nogle. Min seneste iagttagelse hidrører fra den 7. december, da en flok på 8–10 stk. lå i en mergelgrav på Christiansminde. Om efteråret ses de fleste i skovens småsøer, hvor man kan træffe flokke, som tæller 50–60 individer; men også i markernes mergelgrave kan ses mindre flokke. – Den 5.10.1950 skød jeg i Grønnelyngssøen i Studehaven en Krikand, som den 22.2. samme år var ringmærket i Borough Fen Decoy, Peterborough, Northamptonshire, England.

Spidsand (*Anas a. acuta* L.). Sandsynligvis ruger nogle få par årlig på Øxneholm. I de år, jeg regelmæssigt havde min gang på denne ø i forårstiden, så jeg jævnlig Spidsænder; f. eks. lå den 17.4.1930 2 ♂♂ og 1 ♀ nær øen, den 26.4.1931 lå 5–6 par i et vandhul på øen, den 25.5.1933 iagttog jeg en ♀, som med sine 9 ællinger forlod øen, den 26.4.1934 lå ♂ og ♀ ud for Stærgårdsgangen, og den 12.4.1935 blev et par set mellem Øxneholm og land. – Endelig kan oplyses, at ca. 10 lå på Roskilde Fjord den 18.2.1951 (E.H.).

Når andejagten går ind, kan der ligge mange Spidsænder på Roskilde Fjord. Dette var f. eks. tilfældet i 1948 og navnlig i 1949, da jagten først gik ind den 1. september. Der var da så mange, at deres antal oversteg gråændernes.

Inden for godsets grænser er det derimod sjældent at træffe dem om efteråret; men det sker dog af og til, at nogle enkelte bliver skudt på aftentræk ved oversvømmelser på enge eller marker. Tidligst er en Spidsand blevet skudt den 3.9.1946 og senest den 29.11.1943.

Pibeand (*Anas penelope* L.) er i marts–april en talrigt forekommende fugl på Roskilde Fjord, og endnu i maj kan ses mindre flokke. Samtidig har jeg truffet arten liggende parvis i et vandhul på Øxneholm, f. eks. den 5.5. og 6.5.1933 og den 3.5.1934; men om det har drejet sig om ynglefugle, tør jeg ikke udtale mig om, da jeg aldrig har set reder med æg eller ællinger.

Om efteråret ses atter mange Pibeænder på Roskilde Fjord. De første kommer allerede omkring midten af august – dog så jeg i 1952 5–6 stykker så tidligt som den 20.6. – men i september og oktober er der flest, og endnu i november er de ikke sjældne. – På godsets grund træffes de fleste i skovsøerne i Studehaven; men deres optræden er meget uregelmæssig. Enkelte år kan der i en af søerne pludselig ligge en flok på 40–50, medens der andre år kun i ny og næ træffes en enkelt eller nogle få stykker sammen med grå- eller krikænder. I markernes mergelgrave træffes af og til enkelte. Den tidligste er skudt den 16.8. og den seneste den 30.11.

Skeand (*Spatula clypeata* (L.)). Fraregnet Atlinganden er Skeanden den sjældneste svømmeand på Jægerspris. I 1933 ynglede 1, muligvis 2, par på Øxneholm. Den 5.5. lå 2 ♂♂ i et vandhul på øen, den 7.5. fandt jeg en rede med 12 æg, og den 28.5. forlod ællingerne denne rede. Ud

over denne iagttagelse har jeg kun to fra foråret. Således så jeg den 9.5.1947 et par på en oversvømmet eng i Ballermosen, og den 4.5.1949 lå en enlig ♂ på Isefjord ud for Christiansmindes Strandkrat.

Også om efteråret er det et særsyn at se en Skeand. I de 23 år, hvorfra mine iagttagelser stammer, er her kun blevet skudt 3 eksemplarer, og de er alle blevet nedlagt i første halvdel af september.

Taffeland (*Aythya f. ferina* (L.)) er kun iagttaget een gang, nemlig den 16.3.1931, da et par opholdt sig i en våge ved Dyrnæsmolen.

Troldand (*Aythya fuligula* (L.)) kan utvivlsomt træffes på Roskilde Fjord hver vinter; men fra land får man den kun at se, når fjorden fryser til, så dens fugle tvinges til at opsøge de enkelte våger, som findes. Mine fleste iagttagelser stammer fra vågen ved Dyrnæsmolen i tiden februar–marts, nemlig den 16.3.1931 en mindre flok, den 8.3.1936 nogle, den 23.2.1937 mange, den 26.2.1940 en flok, og den 13.2.1947 en del. Senest har jeg set arten den 11.5.1944, da 4–5 – både ♂♂ og ♀♀ – lå ved Øxneholt. – Inden for godsets grænser er Troldanden kun truffet een gang, nemlig den 14.9.1949, da et eksemplar blev skudt i Grønnelyngssøen i Studehaven.

Bjergand (*Aythya m. marila* (L.)) har jeg kun iagttaget een gang, nemlig den 16.3.1931, da en mindre flok lå i Dyrnæsvågen sammen med mange andre ænder af forskellig art. – Den 9.3.1947 lå ca. 100 i vågerne på Roskilde Fjord (E.H.).

Hvinand (*Bucephala c. clangula* (L.)) ses regelmæssigt i Dyrnæsvågen, når fjorden lægger til; f. eks. den 16.3.1931 en mindre flok, den 23.2.1937 mange, den 26.2.1940 en flok og den 4.2.1945 nogle. – To gange er enlige eksemplarer truffet inden for godsets grænser, nemlig den 4.11.1935, da en ♀ blev skudt i Kongens Lyng i Fællesskoven, og den 25.8.1936, da en ungfugl blev skudt fra en mergelgrav på en af Hovedgårdens marker.

Havlit (*Clangula hyemalis* (L.)). Det er på Isefjord, havlitterne holder til om vinteren. I stille, klare frostdage kan man stadig høre deres melodiske stemme. På Roskilde Fjord optræder arten derimod ikke almindeligt; men på en motorbådstur den 1.11.1929 så jeg dog 3 ♂♂, og i Dyrnæsvågen lå den 26.2.1940 en mindre flok, og trods den strenge kulde var ♂♂ dog ivrigt optagne af at jage efter ♀♀.

Ederfugl (*Somateria m. mollissima* (L.)). Også denne art er en udpræget »isefjordsfugl«, som i vintermånederne optræder i vældige flokke, som man ved gunstig belysning kan se fra land gennem kikkert og ligeledes kan høre i stille vejr. På Roskilde Fjord har jeg kun set Ederfugle en enkelt gang, nemlig en stor flok i Dyrnæsvågen den 26.2.1940. – Den 18.2.1951 blev ca. 100 set ved Dyrnæsmolen (E.H.).

Sortand (*Melanitta n. nigra* (L.)). Om vinteren optræder arten meget talrigt på Isefjord; men også mange oversomrende Sortænder holder til der, og nogle af disse sommergæster kan af og til aflægge korte besøg på Roskilde Fjord; således lå i et par dage omkring den 20.7.1937 en flok på 5–600 på fjorden ud for skovfogedstedet i Studehaven, og den 7.8.1940 fløj lige inden solnedgang to store flokke – hver på flere hundrede – over min have fra øst mod vest. At de kom fra Roskilde Fjord, anser jeg for givet. Disse ænder »gyv-ede« meget under flugten.

I de stille, mørke aprilmætter høres gyvlyden ofte fra flokke, som trækker over mod NØ.

Inden for godsets grænser er arten kun truffet een gang. I et par uger i slutningen af april 1945 lå en gl. ♂ til stadighed i Kongens Lyng i Fællesskoven. Sidste gang blev den set den 2.5.

Fløjlsand (*Melanitta f. fusca* (L.)) er også en decideret »isefjordsfugl« om vinteren og kan optræde i meget store flokke. Hvorvidt den oversommer lige så talrigt, som Sortanden, har jeg ikke haft lejlighed til at konstatere; men jeg anser det for sandsynligt. På Roskilde Fjord har jeg kun set Fløjlsænder den 27.2.1940, da en lille flok lå i Dyrnæsvågen.

Lille Skallesluger (*Mergus albellus* L.). I den strenge vinter 1940 skal der have været adskillige i vågerne på Roskilde Fjord; men jeg fik dem ikke at se. Dog konstaterede jeg artens tilstedeværelse ved at finde en gl. ♂ liggende død på engen inden for Dyrnæsvågen den 5.2. Dette eksemplar er sikkert blevet anskudt af en af de mange strand-skytter, som dagen lang holdt vågen besat.

Stor Skallesluger (*Mergus m. merganser* L.). Det er mit indtryk, at denne skalleslugerarts optræden i større mængde på Roskilde Fjord om vinteren beror på vejrliget, hvilket skal forstås således, at der er mange, når vinteren er streng, men kun få eller ingen, når den er mild. Da vi som regel ikke har streng frost inden nytår, ser man intet til Stor Skallesluger – i hvert fald fra land – før hen i januar. Findes der på denne tid våger, kan den optræde i stor mængde i disse; og det er karakteristisk, at hanterne på denne årstid næsten altid er i overtal. Min tidligste optegnelse om artens optræden på Roskilde Fjord stammer fra den 10.1.1938, hvilken dag jeg har noteret, »at der ses mange midtfjords, det eneste sted, hvor der nu findes åbent vand«.

Januar ud, i hele februar og i begyndelsen af marts er antallet af Stor Skallesluger uforandret; således har jeg den 8.3.1936 noteret, at der endnu ses masser og den 13.3.1935, at der ved Øxneholt lå mange; men omkring midten af marts forsvinder de så at sige alle fra fjorden. Dog har jeg enkelte notater om iagttagne fugle fra sidste halvdel af marts og fra første halvdel af april, nemlig således: Den 22.3.1933 lå ♂ og ♀ i fjorden ud for skovfogedstedet i Studehaven, den 14.4.1935 lå

et par ved Dyrnæsengens kyst, den 21.3.1936 sås et enkelt par, og den 18.3.1945 lå et par ud for Kohaveengen. Disse sene iagttagelser, som jo alle hidrører fra artens yngletid, kunne tyde på, at enkelte par ynglede i jægersprisskovene; men da jeg endnu aldrig har set skalleslugerne i deres karakteristiske flugt over skovene i yngletidens begyndelse og heller aldrig har set nogen hun med ællinger, tør jeg med sikkerhed påstå, at arten ikke yngler her.

Fra Isefjord har jeg ingen iagttagelser; men at arten også findes der om vinteren viser følgende iagttagelser, som er gjort af ERIK HANSEN: Den 22.2.1948 et par, den 13.3.1949 ca. 10, den 18.2.1951 30-40 og den 6.1.1952 1 par.

Når skalleslugerne ligger og fisker, bliver de ofte fortrædiget af Svartbag og Sølvmåge, som forsøger at erobre deres fangst; men om det nogensinde lykkes, har jeg endnu ikke kunnet afgøre. Om dette forhold har jeg den 13.3.1935 noteret følgende: »På det dybe vand mellem Øxneholm og land lå i dag mange Store Skalleslugere såvel i småflokke på 3-4 stykker som i store selskaber, og mellem dem lå en mængde Svartbage og Sølvmåger. Så snart en skallesluger kom op med fangst, lettede 3-4 måger og styrtede sig under skrig og skrål over den heldige fanger for at rane dens bytte, hvorved der opstod et forfærdeligt postyr; men om mågerne høstede løn for deres anstrengelser, kunne jeg ikke se. En gang så jeg, hvorledes 3 måger forfulgte en skallesluger i luften, idet de hidsigt slog efter den; men den satte fuld fart på ud over fjorden, hvor den til slut kastede sig efter at have ladet mågerne langt bag sig«. – Selv om mågernes onde anslag næppe giver nogen stor bonus, så er der ikke tvivl om, at deres pågâenhed i høj grad generer skalleslugerne.

Toppet Skallesluger (*Mergus s. serrator* L.) træffes også almindeligt i Roskilde Fjords våger om vinteren, men langt fra i så stort antal, som Stor Skallesluger. Foruden at være en hyppig vinterfugl, yngler den utvivlsomt også inden for godsets grænser. Ganske vist har jeg aldrig fundet dens rede, men den 6.7.1935 så jeg ved Kronprins Frederiks Bro en ♀ med 7 dunællinger, og den 17.7.1950 så jeg om aftenen 5 ♀♀ komme flyvende og kaste sig på vandet ud for Stærgårdssengen, hvor de ivrigt gav sig til at søge føde. Jeg nærer ikke tvivl om, at disse ♀♀ kom fra Øxneholm, hvor de utvivlsomt har haft deres rede. At enkelte par også yngler i Christiansmindes strandkrat ved Isefjords kyst, hvor der under de tætte Slåenbuske findes gode redepladser, anser jeg for sandsynligt, efter at jeg den 30.5.1951 så et par – ♂ og ♀ – ligge på vandet ud for nævnte krat.

Fiskeørn (*Pandion h. haliaetus* (L.)). Såvel forår som efterår kan man se denne ørn på træk over skovene ved Jægerspris; men langt de fleste viser sig om efteråret, hvilket fremgår af, at jeg i de 23 observationsår kun har set 10 om foråret, men derimod 47 om efteråret.

Om foråret foregår trækket i april, hvad følgende oversigt over de iagttagne individer viser:

År	1931		1933	1934			1939	1942	1945	1950
	19/4	21/4	18/4	1/4	2/4	3/4	5/4	26/4	11/4	21/4
Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Flugtreningen er på denne årstid altid fra SV. til NØ.

Efterårstrækket strækker sig over betydelig længere tid, end forårs-trækket, idet trækperioden spænder over tiden fra den 25. august til den 23. oktober, hvilket giver et interval på 60 dage mod forårets 26.

Medens forårstrækket altid foregår uafhængigt af andre rovfugles træk og kun har givet lejlighed til en enkelt iagttagelse pr. trækdag, så følger Fiskeørnene om efteråret i det store og hele trop med de store våge- og spurvehøgetræk, og det hører ikke til sjældenhederne, at man på de særligt gunstige trækdage, hvor vinden altid blæser fra SØ., kan få fra 2 til 5 eksemplarer at se; men nogen samhørighed mellem de trækkende ørne eksisterer ikke, idet der altid hengår lang tid mellem to på hinanden iagttagne fugle; dog har jeg een gang – den 16.9.1951 – set 2 komme trækkende sammen. Om efteråret foregår trækket fra NØ. mod SV., og nedenstående oversigt viser de enkelte års data:

År	34	38	39	41	44				45		46	47	48	
	9/9	1/10	3/9	23/10	25/8	8/9	14/9	15/9	22/9	20/9	22/9	4/9	20/9	3/9
Antal	1	1	1	1	2	1	1	4	1	1	1	1	4	2

År	48	49						50		51				
	4/9	2/9	6/9	14/9	21/9	23/9	24/9	25/9	27/8	17/9	28/8	29/8	16/9	18/9
Antal	5	2	3	2	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1

For de Fiskeørne, som ses såvel på forårs- som på efterårstræk, er det en regel, at de passerer jagersprisområdet uden at give sig tid til at hellige ernæringsproblemet en tanke. Kun to gange har jeg set denne regel blive fraveget, nemlig dels den 19.4.1931, da en Fiskeørn ved min ankomst slog ud fra et træ i Studehaven med en ret stor fisk i fangerne, hvilket viser, at den under trækket havde givet sig tid til at fouragere, dels den 22.–23.10.1941, da et eksemplar havde slået sig til ro ved en pumpekanals udløb i Roskilde Fjord. Ganske vist blev denne ørn ikke set med noget bytte; men at den har jaget et sådant, kan man sikkert gå ud fra.

Udover forårs- og efterårsflugtene har jeg kun få gange truffet på Fiskeørne inden for godsets grænser, nemlig dels den 4.–6.6.1934, da en blev set ved Grønnelyngssøen i Studehaven, dels den 6.6.1952, da

en fløj over Slotshegnet. Disse fugle har utvivlsomt været 2-årige, endnu ikke yngledygtige individer, som jo iflg. STEN ÖSTERLÖF, 1951, har for vane at strejfe omkring i Europa syd for deres fødested.

Hvepsevåge (*Pernis a. apivorus* (L.)). I min bog: Hvepsevågen (1944) har jeg gjort udførligt rede for denne fugls forekomst og træk på Jægerspris. Her skal derfor blot oplyses, at den som ynglefugl stadig forekommer lige så talrigt, som tidligere; således havde jeg i 1951 kendskab til 5 beboede reder og var desuden vidende om endnu mindst 2 pars eksistens på reviret. Inclusive 1952 har jeg på Jægerspris fundet 46 reder med æg eller unger og har ringmærket 51 redeunger, hvorom der hidtil kun er indløbet meddelelse om tre. Når man tager dette beskedne antal i betragtning, er det et ganske mærkeligt træf, at de to første unger, som lod høre fra sig, var kuldsøskende, som den 3.8.1948 blev mærket på en rede i Kohaven. Allerede samme år blev den første skudt den 14.10. ved Motte Beuvron i depart. Loire et Cher i Frankrig, medens nr. 2 klarede frisag til den 13.9.1951, da også den blev skudt i Frankrig ved Bugue i depart. Dordogne. Disse to søskende har altså fulgt den sydvestlige trækturve, hvorimod det tredje genmeldte eksemplar, som blev ringmærket i Fællesskoven den 15.8.1952 er trukket direkte mod syd, idet det blev indfanget og atter frigivet den 26.10.1952 ved Misterbianco i provinsen Catania på Sicilien.

Rød Glente (*Milvus m. milvus* (L.)). Om foråret er Glenten kun iagttaget to gange på Jægerspris, nemlig dels den 18.3.1934, da en trak mod NØ. over Hovedgårdens jord syd for Jægerspris by, dels den 18.4. 1936, da en fløj mod NØ. over Studehaven. – Mellem de mange rovfugle, som hvert efterår lægger vejen over jægersprisområdet, måtte jeg i mange år spejde forgæves efter Glenten; først den 8.10.1949 blev mine anstrengelser kronet med held, idet jeg nævnte dag om formiddagen fik øje på en, som sammen med et par Musvåger kredsede over Slotshegnet, inden de tog retning mod SV.

Sort Glente (*Milvus m. migrans* (Bodd.)), som anses for en af vore meget sjældne rovfugle, har mærkelig nok vist sig lige så hyppigt her, som dens røde fætter, idet den også er set tre gange, nemlig den 17.8.1935, da en trak over Louiseholm mod V., den 29.11.1938, da en kom trækkende mod S. langs Studehavens skovbryn ud for skovfogedstedet, og endelig den 24.3.1943, da en fløj over min bolig mod NØ.

Duehøg (*Accipiter g. gentilis* (L.)). Som nævnt i min bog: Duehøgen (1942), er jægersprissskovene en gammel yngleplads for denne høgeart. I de 23 år, jeg har kendt distriktet, har der årlig ynglet 2 par i Nordskoven og desuden et tredje par i Kohaven i årene 1938–41. Desværre har det vist sig, at parret i Fællesskoven har stor vanskelighed ved at få unger på vingerne, fordi hannen, som i udstrakt grad jager ved huse og gårde uden for skoven, ofte bliver skudt, inden æggene

er udruget, hvilket har til følge, at hunnen før eller senere må opgive rugningen. I perioden 1937–52 er det således kun 5 gange lykkedes for dette par at få unger frem. Derimod har det andet nordskovspar, som yngler i Studehaven, bedre held med sig og har i hvert fald siden 1935 fået unger på vingerne hvert år med undtagelse af 1952, da hunnen rugede på kun 1 æg, som viste sig at være ubefrugtet.

Med hensyn til Duehøgens formeringsprocent kan jeg oplyse, at i 20 reder, som jeg har undersøgt siden 1935, har antallet af udflyjende unger været 3 i 5 reder, 2 i 7 og kun 1 i 8, hvilket i alt giver 37 unger, eller i gennemsnit 1.85 pr. rede. – Af de 36 redeunger, som jeg har ringmærket i årene 1935–51, er der hidtil kun indløbet meddelelse om 3. Af disse er de to blevet skudt i Nordsjælland, medens den tredje, som blev mærket i Studehaven den 8.6.1948, er tilbagemeldt den 10.4.1949 fra fasaneriet Dufefe pr. Axelvold, Skåne. Såvidt jeg ved, er dette den første danske Duehøg, som er truffet uden for landets grænser.

På efterårstræk er Duehøgen ikke nogen almindelig gæst på Jægerspris; men når man sammenligner det forholdsvis beskedne antal trækende rovfugle, som viser sig her om efteråret, med de imponerende skarer, som passerer over Falsterbo, så kan man ikke andet end undre sig over, hvad grunden er til, at Duehøgen trods alt ses så forholdsvis meget oftere over Jægerspris, end over Falsterbo, hvor den efter RUBE-BECKS (1943) udsagn kun ses yderst sjældent. Mine hidtidige trækiagttagelser fra efteråret er følgende:

År	34		35	37	38			42	43		44		49	50
Dato	9/9	16/9	10/10	28/9	28/9	30/9	1/10	1/10	12/10	14/10	28/8	15/9	21/9	17/9
Antal	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1

Spurvehøg (*Accipiter n. nisus* (L.)). Også for denne art har jeg i min bog: Spurvehøgen (1950) gjort rede for forekomst og trækforhold på Jægerspris. Ynglebestanden er vedvarende 12–15 par; således fandt jeg f. eks. i 1952 11 reder med æg eller unger og havde desuden kendskab til endnu 3 beboede ynglepladser. – I løbet af årene 1935–52 har jeg fra 72 reder ringmærket 240 unger, hvoraf hidtil 22 er blevet gemeldt, nemlig 17 her fra landet og 5 fra det nordøstlige Frankrig.

Gennem årene har jeg adskillige gange fundet »pluk« af svaler på Spurvehøgens redsteder, og jeg har altid tænkt mig, at disse fugle blev gjort til bytte ved overrumpling, enten når de opholdt sig på jorden for at hente redemateriale, eller når de sad og hvilede på ledningstråde eller lignende steder; men den 30.9.1950 fik jeg at se, at en Spurvehøg fuldt ud er i stand til at fange en af disse fremragende flyvere i flugten på fuldstændig åben mark. Da jeg nævnte dag gik på jagt på en af Christiansmindes marker, over hvilken der fløj en hel del Forstuesvaler ganske lavt over jorden, åbenbart for at fange de insekter, som min

ledsager, jeg og vor hund fik på vingerne, kom pludselig en Spurvehøg flyvende og gav sig til at flagre lige over en af svalerne, hvis flugtbane den fulgte så nøjagtigt, som var den lænket til den, og i løbet af utrolig kort tid sad svalen i høgens kløer, uden at man kunne se, at denne havde gjort sig nogen anstrengelse for, at det skulle ske. Der var slet ikke tale om, at høgen »slog« svalen; nej, den »plukkede« den ganske simpelt. Det så nærmest ud, som om svalen var fuldstændig paralyseret og ude af stand til overhovedet at tænke på flugt. Begivenheden blev udspillet ikke mere end ca. 50 meter fra mig, og høgen landede øjeblikkelig på jorden med sit bytte, men lettede, da jeg gik den nærmere, for så atter at slå sig ned ca. 100 m længere borte.

Almindelig Musvåge (*Buteo b. buteo* (L.)) er efter danske forhold en endog særdeles talrig ynglefugl på jægersprisområdet, idet den årlige bestand ligger omkring 20 par, hvoraf 10–12 findes i Nordskoven, 2–3 i Kohaven, 2–3 i Slotshegnet, 1 i Færgelunden og 1 i Langevad Plantage. I perioden 1935–52 har jeg fra 183 reder ringmærket 363 unger, om hvilke der hidtil er modtaget meddelelse om 28 genfangster, hvoraf 24 stammer her fra landet, 2 fra Sverige, 1 fra Belgien og 1 fra Frankrig.

Foruden den faste ynglebestand, hvoraf nogle, men dog ikke særlig mange, overvintrer, ses hvert år mange trækkende Musvåger over Jægerspris. Forårstrækket, som foregår i marts og i begyndelsen af april, er ikke særlig talstærkt, hvilket derimod er tilfældet med efterårstrækket, som indledes i slutningen af august, kulminerer i løbet af september og afsluttes midt i oktober. På de gode trækdage, hvor vinden så at sige altid blæser fra SØ., ligger antallet af overflyvende fugle mellem 100 og 500, som kommer fra NØ. og trækker mod SV.

Om efteråret har jeg flere gange set Musvåger med stærk rustød hale, og at disse fugle har tilhørt racen Østlig Musvåge (*Buteo b. intermedius* Menzb.), føler jeg mig overtydet om; men også om foråret lægger denne race vejen over Jægerspris, hvilket jeg har fået bevis for to gange, idet jeg i Ballermosen såvel den 5.5.1946, som den 12.4.1947 fandt et dødt eksemplar, som hvad fjerdragten angik fuldstændig svarede til racen *intermedius*.

Låddenbenet Musvåge (*Buteo l. lagopus* (Pont.)) viser sig ikke i noget større antal inden for jægersprisområdet; men kan dog ses både på træk om efteråret, som overvintrende og på forårstræk.

De fleste ses om efteråret trækkende over sammen med Alm. Musvåge, eller, når disses træk er forbi, da alene; men det er ikke hvert år, jeg har set arten, hvad mine notater fra efterårstrækket viser: 1935 24.9.: 1, 11.10.: nogle få; 1937 1.10.: 1, 23.10.: enkelte; 1943 12.10.: 1; 1944 12.10.: 2, 3.11.: 1; 1949 24.9.: 1 og 1950 10.10.: 1.

Som overvintrende er denne vågeart kun bemærket to gange, nemlig 1 den 28.11.1943 og atter 1 den 17.1.1944; derimod er iagttagelser fra forårstrækket noget talrigere, hvilket fremgår af følgende: 12.4.1936

1; 25.3.1938: 1; 10.3.1940: 2; 3.4.1943: 1 og 25.3.1944: 1. På forårstrækket har jeg aldrig set denne fugl slå følge hverken med trækkende Musvåger eller med artsfæller.

Kongeørn (*Aquila c. chrysaëtos* (L.)). Som det fremgår af følgende data, optræder Kongeørnen temmelig regelmæssigt som vintergæst på distriktet; i visse vintre i lang tid ad gangen, i andre derimod kun på korte visitter: Den 28.3.1930 blev en set siddende i toppen af en høj rødgran i Fællesskoven, den 8.4. sad en i skovbrynet ud mod Kohaveengen, hvor dens stade på lang afstand blev røbet af skrålende krager, og den 13.4. fløj en over Stærgårdsengen. Den 25.4.1931 fløj en ved middagstid forbi min bolig mod syd. I 1938 overnattede i største delen af december en i en skovfyr i Kohavens nordlige udkant. Under dens nattræ lå en stor dyngede gylpeboller. Den 23.2.1939 fløj en ganske lavt over Slotshegnet, og den 9.10. blev det konstateret, at en overnattede i samme skovfyr, som i 1938. Adskillige friske gylpe lå ved træets rod. Den 9.2.1941 lettede ved 14.30-tiden 2 Kongeørne sammen med 5 Havørne i Fællesskoven fra en bevoksning af gl. skovfyr, som år efter år anvendes som nattekvarter af de overvintrende havørne. Den 17.3. trak om eftermiddagen en over Fællesskoven ad Roskilde Fjord til, den 7.4. blev en set i Fællesskoven og den 18.4. kom en trækkende over Stærgårdsengen ad Studehaven til. I 1942 blev en set flere gange midt i januar i såvel Slotshegnet som Kohaven. Den 5.3.1945 lettede en fra et træ i Kohaven. Den 22.2.1946 fløj en over Slotshegnet. Den 3.4.1949 trak ved 13-tiden en over Slotshegnet mod SV. I 1950 blev sent på eftermiddagen den 1.2. set en sammen med 3 Havørne ved det sædvanlige overnatningssted i Fællesskoven, og endelig kom den 15.10. kl. 13.30 en trækkende fra NØ. over Kohaven samtidig med mange Musvåger. Da den var nået ind over Slotshegnet, sluttede den sig til en musvågeflok, som dannede »skruer«. Musvågerne slog hid-sigt efter ørnen, hvilket ikke afficerede den i mindste måde; den fortsatte uanfægtet med sin kredsflugt, indtil »skruen« opløstes, hvorpå den sammen med vågerne forsvandt i SV. – Den her omtalte Kongeørn er den eneste, som jeg har set komme trækkende på en dag, hvor der foregik livligt træk af andre rovfugle; alle andre gange, der er set eksemplarer af denne ørneart i træktiden, er de kommet trækkende alene.

Af de forannævnte data fremgår det, at de første Kongeørne om efteråret viser sig i begyndelsen af oktober – den 3. er tidligste dato, jeg har set en – og at de sidste vintergæster ikke forlader landet før langt hen i april – 13.4.1930, 18.4.1941 og 25.4.1931 – hvilket gennemsnitlig er en hel måned senere end det tidspunkt, hvorpå de sidste Havørne trækker mod nord.

I jagtlitteraturen ser man ofte anført, hvilket tyngende kors en overvintrende Kongeørn er for en vildtbestand; men på Jægerspris har noget sådant absolut ikke været tilfældet. Hverken jeg eller distriktets skovfogeder har nogensinde set en Kongeørn jage et bytte inden

for godsets enemærker, eller har fundet rester af vildt, som kunne tænkes at stamme fra dens måltider. Det er mit indtryk, at de overvintrende Kongeørne på Jægerspris i udstrakt grad jager ved de to fjordes våger på samme måde, som havørnen gør, og desuden er jeg overbevist om, at smågnaverne i vid udstrækning indgår i dens vinterdiæt, noget som fundet af de mange gylp i 1938 lærte mig, idet disse gylp næsten udelukkende bestod af korte, sorte gnaverhår, som uden tvivl stammede fra vandrotter, der forekommer meget talrigt i distriktets skove.

Havørn (*Haliaeetus albicilla* (L.)) optræder som vintergæst endnu oftere og i endnu større antal end kongeørnen, hvilket nedenstående oversigt over antallet af iagttagne ørne i de enkelte vintre i perioden 1931–52 viser:

Vinteren	31/32	35/36	36/37	37/38	38/39	39/40	40/41	41/42	42/43
Antal	1	3	1	2	1	2	5	1	1

Vinteren	43/44	44/45	45/46	46/47	47/48	48/49	49/50	50/51	51/52
Antal	1	1	1	3	2	2	3	2	2

Som en hovedregel viser de første ørne sig i løbet af november-december måned; men af og til er de dog blevet set allerede i oktober, ja, et enkelt år endog i september, medens det på den anden side også er hændt flere gange, at ingen ørn er blevet bemærket før kortere eller længere tid efter nytår. I nedenstående tabel er første og sidste dato for iagttagelse af overvintrende Havørne i perioden 1931–52 anført samt i sidste linie antallet af dage mellem de to iagttagelsesdatoer:

Vinteren	31/32	35/36	36/37	37/38	38/39	39/40	40/41	41/42	42/43
Første set	9/11	8/3	15/1	6/1	24/10	15/2	3/1	15/11	1/12
Sidste set	16/2	13/3	23/2	10/1	24/10	10/3	29/3	8/1	2/3
Antal dage	100	6	40	5	1	25	86	55	92

Vinteren	43/44	44/45	45/46	46/47	47/48	48/49	49/50	50/51	51/52
Første set	30/11	9/12	3/11	27/2	31/10	13/12	26/9	1/12	29/12
Sidste set	16/2	5/3	22/3	26/3	14/2	13/12	1/2	18/2	6/3
Antal dage	107	87	141	91	107	1	129	80	77

Af omstående fremgår det, at de besøgende Havørne i de fleste vintre slår sig til ro på distriktet for lang tid ad gangen; men dette skal dog ikke forstås således, at de i de anførte tidsrum har været at træffe hver dag. Noget sådant har nemlig langt fra været tilfældet, thi så længe Roskilde Fjord er isfri i hele sin udstrækning, foretager ørnene ofte udflugter af kortere eller længere varighed til de skove (Østskoven, Bogenæs og Boserup skov), som syd for Jægerspris grænser til fjorden; men så snart vintervejret bliver så barskt, at den inderste del af fjorden fryser til, og vågerne i dens nordlige del fyldes med svømmefugle, bliver ørnenes optræden på Jægerspris af konstant karakter, og dag efter dag kan man træffe dem siddende på de store kampesten langs strandengenes kyster, på den opskruede is ved vågernes rand eller på Dyrnæsmolens hoved.

Der er ikke tvivl om, at Havørnene, så længe de opholder sig her, så godt som udelukkende søger deres føde blandt fjordens svømmefugle, først og fremmest på Roskilde Fjord, men sikkert også nu og da på Isefjord, thi i flere tilfælde er ørne om morgenen set trækkende fra Fællesskoven ad denne fjord til. Derimod er i de 23 iagttagelsesår endnu aldrig set nogen Havørn jage over land inden for godsets enemærker, og landvildtet har således kunnet leve trygt, selv om en eller flere af disse vældige rovfugle måneder igennem har haft deres faste tilhold i Nordskoven.

Desværre har jeg endnu aldrig været så heldig at overvære en Havørns jagt; men mange gange har jeg set, hvorledes fjordens svømmefugle (ænder, skalleslugere og blishøns) letter i panisk skræk, når ørnen kommer sejlene hen over dem, så det er tydeligt, at de erkender den som en fjende, så snart den er på vingerne. Sidder ørnen derimod stille ved kanten af en våge eller på fladvandet – jeg har set den slå sig ned så langt fra kysten, at vandet nåede den op på bugen – er det mærkeligt at se, hvor lidt svømmefuglene bekymrer sig om dens tilstedeværelse. Fuldstændig upåvirkede svømmer de omkring den siddende ørn; men i samme øjeblik, den letter, får piben en anden lyd, og vandet piskes af de lettende skarer, der spredes som avner for vinden.

Træffer ørnene inden for deres overvintringsområde på et ådsel, går de med forkærlighed på dette og lader al jagt fare så længe, der endnu findes noget tilbage at æde af det døde dyr. Et eksempel herpå oplevede jeg i november 1947, da en Havørn kastede sig over et dødt får, som henlå i en grankultur i Nordskoven. I ca. 14 dage – indtil fåret var fuldstændig opædt – blev ørnen daglig set ædende af kadværet, og så stor var dens interesse for den lækre steg, at den døgnet rundt overhovedet ikke forlod stedet, men satte sig til hvile i en bevoksning af gamle graner i slagtepladsens umiddelbare nærhed, så snart den havde stillet sin sult.

Et forhold, som er interessant, er, at de overvintrende Havørne på Jægerspris næsten uden undtagelse vælger den samme bevoksning af gamle skovfyr til nattekvarter år efter år. Denne bevoksning gror

i Fællesskoven på en ret høj bakke (Ridehestbakke) begrænset af store skovenge i vest, syd og sydøst, medens den mod nord grænser til en ung plantning af skovfyr og lærk. Grunden til, at ørne med usvigelig sikkerhed udvælger netop dette steds træer til nattesæde, er formodentlig, dels at tilflyvningsforholdene er gode, dels at de gamle skovfyr grove grene byder på bekvemme siddepladser; men desuden synes jeg, at man ikke helt kan afvise den tanke, at grunden også beror på, at den pågældende bevoksning frembyder et skovbillede, som svarer til det, ørne er vant til at have for øje i deres hjemstavn. – Igennem årene har jeg gang på gang set skovbunden under de gamle skovfyr overkalket af de overnattende ørnes ekskrementer og fundet gylp og fjer liggende under sovetræernes krone; og tit og ofte har jeg, når jeg i vintertiden nærmede mig stedet, set både een og to ørne lette; men det uudsletteligste indtryk modtog jeg dog den 9.2.1941, da ikke mindre end 5 Havørne og 2 Kongeørne slog ud fra bevoksningen, da jeg dækket af dagens tætte tåge var nået helt ind mellem træerne, før de ellers så vagtsomme fugle opdagede mig. Et mere imponerende syn, end de mægtige fugle, som kredsede ganske lavt over trækrone, kan man næppe tænke sig.

Hvad de overvintrende Havørnes alder angår, da varierer den at dømme efter fuglenes fjerdragt overordentlig meget. Igennem årene har jeg set alle alderstrin repræsenteret lige fra de mørke årsunger med sortbrun hale og mørkt, hornfarvet næb til de udprægede gamle fugle i meget lys fjerklædning med helhvid hale og med gult næb og gule øjne; men fælles for dem alle er, at de inden udgangen af marts atter forlader jagersprisskovene for at vende tilbage til deres hjemstavn.

Blå Kærhøg (*Circus c. cyaneus* (L.)) er den af kærhøgearterne, som ses hyppigst på træk såvel forår som efterår; men forårstrækket er dog sparsomt, hvilket fremgår af, at jeg kun har notater fra 6 af de 23 observationsår, og disse omfatter kun een å to fugle pr. år.

Så godt som alle mine forårsagttagelser stammer fra april med datoer jævnt fordelt over hele måneden; men jeg har dog også set en Blå Kærhøg trække over så tidligt som den 30.3. og så sent som den 15.5. Sidstnævnte dato må dog uden tvivl anses for at være en sjælden undtagelse.

Om efteråret må Blå Kærhøg derimod karakteriseres som en regelmæssig trækgæst, da jeg har set den hvert år; men i noget imponerende antal viser den sig ikke, idet det årlige antal iagttagne individer ligger mellem 1 og 13. På de efterårsdage, på hvilke de store vågetræk foregår, ses næsten altid nogle – fra 1 til 6 – trække over; men desuden kan man også se enlige eksemplarer svæve i magelig jagtflugt over godsets marker på dage, hvor der overhovedet intet rovfugletræk foregår, og det er åbenbart fugle, som har givet sig tid til at raste en dag eller to, inden trækket mod SV. fortsættes. – Den egentlige træktid er september og de ca. 3 første uger af oktober (seneste trækiagttagelse stammer fra den 23.); men dog kan enkelte ses allerede i sidste halvdel af august

(den 13. er tidligste dato), og som et helt enestående tilfælde kan anføres, at jeg i 1939 så en ♀ eller årsunge trække over allerede den 17.7.

Som vintergæst er Blå Kærhøg sjælden på Jægerspris, idet jeg kun har bemærket en brun fugl den 8.12.1943 og en gl. ♂ den 3.11.1944. Begge disse fugle blev set svævende over Christiansmindes marker.

Hedehøg (*Circus pygargus* (L.)) har jeg kun set een gang om foråret og een gang om efteråret, nemlig henholdsvis den 26.5.1941, da en gl. ♂ ved middagstid trak forbi min bolig mod NØ., og den 27.9.1937 – en dag, hvor der foregik et meget livligt træk af musvåger og spurvehøge – da ikke mindre end 7 eksemplarer trak over. Af disse var de 6 ræverøde årsunger, som kom i to selskaber hver på tre, medens den syvende var en gl. ♂, som trak alene.

Rørhøg (*Circus a. aeruginosus* (L.)) ses af og til på træk om efteråret, hvorimod jeg kun har bemærket den een gang om foråret, nemlig den 13.5.1944, da en ♀ trak mod øst over Studehaven. Fra efterårstrækket har jeg følgende notater: Den 19.8.1934 fløj en ♀ juv. over en af Christiansmindes marker; i 1938 blev et trækkende individ set henholdsvis den 29.9. og den 1.10.; den 24.8.1944 kredsede en ung fugl længe over en af Hovedgårdens marker, men trak til slut mod SV., og samme år trak 1 over den 22.9.; den 6.9.1949 trak 1 over, og det samme skete den 15.10.1950.

Jagtfalk (*Falco r. rusticolus* L.). Den 19.4.1935 trak et eksemplar mod nord over strandengen syd for Dyrnæsmolen. Da det fløj ret lavt, og belysningen var god, voldte artsbestemmelsen ingen vanskelighed.

Vandrefalk (*Falco p. peregrinus* Tunst.). På træk om efteråret optræder Vandrefalken regelmæssigt på de dage, hvor der foregår træk af våger, spurvehøge og andre rovfugle. Antallet af overflyvende eksemplarer på de enkelte dage er som regel kun 1, men tre gange har jeg set 2 og to gange 3 på samme dag; dog har jeg aldrig bemærket flere end 7 i løbet af en hel træksæson. De overflyvende Vandrefalke, hvis træk altid går mod SV., begynder at vise sig i sidste uge af august; men flest ses i løbet af september, selv om træk også foregår langt hen i oktober, ja, en enkelt gang har jeg endog bemærket en overtrækkende fugl så sent som den 3. november.

De Vandrefalke, som trækker over i sidste uge af august, er imidlertid ikke altid de første, som ses her om efteråret. Ofte sker det nemlig, at distriktet får besøg af een eller to på et langt tidligere tidspunkt, f. eks. 6.7.1943, 14.7.1938 og 15.8.1936, og disse falke, som vel trods alt må betragtes som trækkets forløbere, slår sig da til ro for længere tid, og de træffes navnlig på strandengene mellem Nordskoven og Roskilde Fjord, hvor de sikkert søger deres bytte mellem vadere, ænder og måger. En enkelt gang har jeg også set et par – en gl. ♀ og en ung ♂ – gøre kraftige angreb på en flok hejrer, som lettede fra nogle graner i

Studehaven. Hejrerne skreg gudsjammerligt, når falkene slog efter dem, men noget resultat så jeg ikke komme ud af bataillen.

Overvintrende Vandrefalke forekommer vist meget sjældent på distriktet. I hvert fald har jeg ingen notater om iagttagne eksemplarer hverken fra december eller januar, og fra februar har jeg kun een, nemlig fra den 5.2.1943; men i marts måned ses arten atter regelmæssigt, ikke som overtrækkende, men som rastende i nogen tid, inden færdens går videre mod NØ. – Den 28.12.1947 blev en set ved Isefjord (E.H.).

Enkelte år er det sket, at Vandrefalke er forblevet her i yngletiden, og første gang det indtraf, det var i 1939, håbede jeg, at det drejede sig om et ynglende par; men desværre blev mit håb beskæmmet. Nævnte år forløb hændelsen således, at jeg den 4. april hørte Vandrefalkens karakteristiske, hæse *gæb-gæb-gæb*-skrig fra en gammel fyrrebevoksning i Fællesskoven, og dette gentog sig lige til den 13. maj, hver gang jeg kom til stedet; men ikke nok med dette; den forfulgte også under højlydt skrigen enhver musvåge, som kom i nærheden af dens opholdssted, så det var ikke underligt, at mit håb om, at den havde rede på stedet, blussede op; men da jeg efterhånden fik konstateret, at der kun fandtes een falk, svandt det atter og er ikke senere genopstået, selv om jeg har hørt og set skrigende Vandrefalke i Studehaven både 13.5.1944, 24.6.1947 og 19.5.1951. Hvorledes disse fænomener skal forklares, er ikke let at sige; men jeg formoder, at disse enlige, oversomrende eksemplarer har været fugle, som endnu ikke har nået den yngledygtige alder.

På Jægerspris har jeg aldrig set en Vandrefalk fange et bytte. Som ovenfor nævnt har jeg set den slå efter nogle hejrer, og en anden gang blev jeg på Louiseholm vidne til, at den forfulgte en agerhøne, som min hund havde rejst; men agerhønen reddede livet i yderste øjeblik ved som et projektil at kaste sig i et markhegns tætte bevoksning af slåen. Selv om jeg altså ikke direkte har overværet falkens jagter, så har jeg på strandengene ved Roskilde Fjord dog flere gange fundet svømmefugle, som har været slået af den – f. eks. fandt jeg i marts 1930 med kort tids mellemrum både en ♀ af Stor Skallesluger og en ♂ af Sortand – og disse slåede andefugle har altid frembudt samme karakteristiske billede, idet såvel hoved som fødder har været revet af dem. Benene har været amputerede lidt under hælen, og man har tydeligt kunnet se, at denne amputation må have voldt falken adskilligt besvær. Hvorfor denne fremgangsmåde anvendes, tør jeg ikke udtale mig om; men muligvis sker fjernelsen af byttets hoved og fødder for at lette fuglekroppens transport.

Lærkefalk (*Falco s. subbuteo* L.) yngler desværre ikke mere på Jægerspris; men nu afdøde skovfoged B. GAD-SIMONSEN, som blev ansat i Studehaven i 1915, har meddelt, at der ynglede et par i Fællesskoven i nærheden af jagthytten de første år, han opholdt sig på distriktet. Selv om denne yngleplads nu forlængst er opgivet, så ses Lærkefalk dog næsten hvert år i træktiden, først og fremmest om efteråret, men også nu og da om foråret, hvilket sidste følgende notater

viser: I 1930 blev 1 set i Ballermosen den 9.5.; i 1937 blev i de første dage af juni to gange set et enligt eksemplar i Studehaven; i 1939 sås en i Fællesskoven den 6.7., og om den har været på træk mod nord eller syd, kan være vanskeligt at afgøre; i 1941 sad om morgenen den 25.5. 1 på en egekævlé, som lå i vejkanthen ud for min bolig; i 1945 fløj en over Slotshegnet den 16.5., og i 1947 trak 1 mod NØ. over min have den 4.5.

De Lærkefalké, som ses på træk om efteråret, viser sig altid på dage, hvor træk af andre rovfugle foregår livligt; men derimod hører det til sjældenhederne at se eksemplarer, som har slået sig ned enten for at hvile eller for at søge føde, men af og til sker det dog. I 1935 så jeg således den 10.10. – for resten en bemærkelsesværdig sen dato – en, som om aftenen fløj på insektfangst over Kongens Lyng i Fællesskoven, og det samme var også tilfældet med en anden, som ved aftenstid den 20.8.1937 fløj omkring over Grønnelyngssøen i Studehaven; men som nævnt er de allerfleste overflyvende eksemplarer.

I nedenstående oversigt er alle efterårsagttagelser fra årene 1929–51 samlet, og fraset de to ovennævnte fugle, samt een fra hver af følgende datoer: 27.9.1935 og 24.8.1938, hvilke fugle blev set hvilende i træer, omhandler alle de øvrige iagttagelser overtrækkende individer:

År	29	34	35		37	38			39	40	42	44
Dato	6/9	16/9	27/9	10/10	20/8	24/8	28/9	29/9	4/9	16/9	14/9	14/9
Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

År	44		45	48	49			50		51		
Dato	15/9	22/9	13/9	4/9	6/9	14/9	24/9	14/9	6/10	10/9	11/9	26/9
Antal	3	1	1	1	2	2	1	1	1	1	2	1

Dværgfalk (*Falco columbarius aesalon* Tunst.). Denne smukke, lille falk er om efteråret en regelmæssig, men fåtallig trækgæst, som ses de dage, da våger og spurvehøge trækker livligt. Som regel ses kun en enkelt pr. trækdag, men den 30.9.1938 så jeg dog 4. Kun een gang har jeg set et trækkende individ i august, det var den 15.8.1936, ellers er det i september og første halvdel af oktober, man ser de trækkende Dværgfalké. – Som overvintrende har jeg ikke bemærket arten; men på træk om foråret har jeg set enkelte med års mellemrum, nemlig 19.4.1936, 3.4.1946 og 4.4.1951.

Tårnfalk (*Falco t. tinnunculus* L.) er den eneste falkeart, som yngler inden for mit iagttagelsesområde; men nogen talrig ynglefugl er den trods langvarig og strengt gennemført fredning dog ikke. Chri-

stiansmindes Strandkrat er den mest yndede yngleplads, og her har, i hvert fald så længe jeg har boet på Jægerspris, hvert år ynglet eet à to par. En enkelt gang har jeg også fundet arten ynglende i Langevad Plantage, og undertiden yngler et par i Færgelundens vestlige udkant; men de fleste år har parret rede i en af de små granplantninger, som ligger på Kignæsgårdens jord umiddelbart vest for Færgelunden. I de første år af mit ophold her ynglede et par i Fællesskoven i en bevoksning af gl. skovfyr; men da bevoksningen blev skovet, forsvandt dette par.

I de fleste tilfælde har Tårnfalken her ynglet i gamle kragereder; men en husskaderede har også været benyttet, og det endda flere år i træk, og det var morsomt at se falken smutte ud ad det ene af redens to indgangshuller, når den blev forstyrret. Adskillige gange har de to par i Christiansmindes Strandkrat haft rede forbavsende nær ved hinanden; i 1951 f. eks. var afstanden mellem de to redetræer næppe 50 m; men også andre fuglearter synes denne falk at leve i bedste forståelse med. Således har jeg set falk og Ringdue yngle så nær hinanden, at deres redetræers krone stødte sammen. – Æglægningen begynder omkring den 1. maj, og kuldenes størrelse har varieret fra 3 til 6, hyppigst 5 à 6. I 1948 påbegyndte jeg ringmærkning af tårnfalkeunger og har siden da mærket 34; men endnu har jeg ikke hørt noget til disse ungers senere skæbne. Hidtil er det kun få bytterester, jeg har fundet i rederne, nemlig et par markmus, to spidsmus, fod af en lærke og bagkroppen af en stor, grøn løvgræshoppe; men trods deres fåtallighed giver disse bytterester dog et godt billede af Tårnfalkenes ernæring.

Som regel forlader ynglefuglene Jægerspris en gang i løbet af september; men det hænder dog, at et enkelt par overvintrer. Dette var f. eks. tilfældet i vintrene 1950–51 og 51–52, og dette par – utvivlsomt drejede det sig om de samme to fugle – tilbragte hver eneste nat i en niche på Jægerspris Mølle lige fra efteråret til yngletidens begyndelse.

Foruden distriktets ynglefugle ses hvert efterår adskillige Tårnfalke på træk de dage, hvor også andre rovfugle trækker livligt. De første kan allerede vise sig i den sidste uge af august – den 22. har været tidligste dato – men september er dog hovedtrækmåneden, selv om enkelte trækker over endnu i første halvdel af oktober. På særlig gode trækdage kan ses 12–14 stykker, men på andre dage ses kun en enkelt eller nogle få. Det største antal, jeg har noteret i en hel træksæson, har været 33, medens andre sæsoner kun har givet fra 1 til 5 iagttagelser.

Om foråret hører det til sjældenhederne at se overtrækkende Tårnfalke; men det hænder dog af og til, således den 17.4.1944, da enkelte trak mod NØ.